УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «УМАНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
УПРАВЛІННЯ ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УМАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
РАДА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ

МАТЕРІАЛИ
III-Ї ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ
«ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ПСИХОЛОГІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ»

9 ЛИСТОПАДА 2023 РІК

УМАНЬ 2023

Головний редактор:

Коляда Наталія – голова організаційного комітету доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Редакційна колегія:

Кравченко Оксана – співголова організаційного комітету, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Сафін Олександр Джамільович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Албул Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Бялик Оксана – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Діхтяренко Світлана – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Матрос Ольга – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, заступник декана з наукової роботи факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Лисенко Анна – голова Наукового товариства студентів та аспірантів факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету соціальної та психологічної освіти (протокол № 5 від 08.11.2023 р.)

«Проблеми та перспективи соціальної роботи та психології в умовах війни»: матеріали ІІІ-ої Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Умань, 9 листопада 2023 рік) / ред. кол.: Коляда Н.М., Кравченко О.О., Албул І.В., Матрос О.О., Лисенко А. О. – Умань: УДПУ, 2023. – 78 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної онлайн-конференції «Проблеми та перспективи соціальної роботи та психології в умовах війни», яка відбулася на базі факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини 9 листопада 2023 року.

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2023

ЗМІСТ

Довгань Д. О.
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ……**5**
Дубосару В. А.
ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО ЦЕНТРУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ……**8**
Ільніцький В.В.
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З ВРОДЖЕНИМИ ТА НАБУТИМИ ПАТОЛОГІЯМИ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ……...……**11**
Кабашній О. А.
ВНУТРІШНООСОБИСТІСНИЙ КОНФЛІКТ ЯК КРИЗА ГАРМОНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ……**13**
Кірієнко Н. Є.
КОРЕГУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ІНТЕРЕІВ ЗДОБУВАЧІВ НА ЕТАПІ НАВЧАННЯ У ЗВО ……**17**
Крепич Н. А.
ВІЙНА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ……**19**
Лазаренко В. Д.
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ІНТЕГРОВАНИХ ДІТЕЙ…….**21**
Левко О.
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ……...**24**
Леопара І. М.
МАЛЮНКОВА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ…….……..**27**
Лисенко Я. В
СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВНУТНІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ В УКРАЇНІ.....**31**
Малярчук В. О.
ВПЛИВ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНДИВІДА НА ЙОГО ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ……**33**
Моргай Л. А.
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ……**36**
Нестерук В. П.
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ УКРЇНИ (2018-2020 РР)..**39**
Панченко І.С.
ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗОВНІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ З УКРАЇНИ У

КРАЇНАХ ЄС ……**41**

Паньківна З. О.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ТА КОМУНІКАТИВНУ ПОВЕДІНКУ ПІДЛІТКІВ……**45**

Попиченко Д. А.

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИХАЛЬНИХ ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ ……..**48**

Рубанова О. В.

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ВІЙСЬКОВИМ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЯ З ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ……**51**

Токар І. А.

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК НАСЛІДОК ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В СІМ'Ї …….**54**

Франко Т. С.

КОМП'ЮТЕРНЕ ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ОВОЛОДІННЯ ЛІНІЄЮ «ПРОСТОРОВІ ВІДНОШЕННЯ, ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ……**57**

Хмуровська Т. В.

ФАКТОРИ, ЯКІ ОБУМОВЛЮЮТЬ ВИЯВЛЕННЯ АГРСІЇ У ПІДЛІТКІВ ……**60**

Шевчук. О. П.

ОСОБЛИВОСТІ ВІКТИМНОСТІ УКРАЇНСЬКЇ МОЛОДІ……**64**

Шевченко І.І.

СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ……..66

Шуляк Т.

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОССЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ……**68**

Штангей С. В., Ачкасова В. Б

ЗАКОНОВАВЧА РЕОРГАНІЗАЦІЯ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ……**71**

Штангей С. В., Майстренко В. М.

НОВІ ГОРИЗОНТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ……**75**

Довгань Д.О.
здобувач вищої освіти 164 групи
Шеленкова Н.Л.
Кандидат психологічних наук, доцент ,
доцент кафедри психології
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Проблема вивчення негативних психічних станів та їх впливу на поведінку людини розглядалася як з позицій психології, так і в психофізіології та психотерапії посттравматичних і гостротравматичних розладів.

Особливості соціально-психологічних характеристик сучасного молодого покоління, створюють труднощі адаптації до реальної загрози. Ціною ефективності діяльності в подібних умовах є виснаження фізіологічних і психологічних ресурсів. Однак психологічні особливості особистості визначають не тільки час, протягом якого людина може успішно діяти в екстремальних умовах, а й наскільки швидко і успішно вона може повернутися до звичайного життя.

Проблема адаптації особистості до соціального середовища у соціальній педагогіці вже отримала певного вирішення. Більшість науковців збігаються у визначенні поняття «адаптація» як процесу активного пристосування особистості або групи до соціального середовища яке змінюється. У той же час, серед науковців спостерігається різне тлумачення порушень адаптаційного процесу. Сучасні соціальні педагоги акцентують увагу на активній та пасивній формах адаптації, саме такий підхід дозволяє прийти до висновків про причини дезадаптації особистості.

Так, О. Безпалько вважає соціальну дезадаптацію результатом низької адаптації, яка виникла через домінування пасивної адаптації над активною. Тобто особистість була не здатна активно взаємодіяти з середовищем і долати труднощі та перепони, вона здебільшого пасивно сприймала вплив

соціального та природного середовища та не змогла сприйняти та засвоїти соціальні норми, способи діяльності, вчасно змобілізувати психологічні та фізіологічні ресурси.

Дезадаптація проявляється через нетипову поведінку людини у певних умовах, та має свій результат – невідповідність результативності діяльності людини соціальним нормам [2]. Процес адаптації вважається позитивним за умов виконання певних соціальних норм – чітко сформульованих суспільством і є у деякому сенсі прогнозованим.

А. Капська такі відхилення від норми визначає як девіантну поведінку та називає формою соціальної дезадаптації і звертає увагу на нормальну та гармонічну поведінку та характеризує їх трьома складовими: збалансованістюь психічних процесів, адаптивністю та самоактуалізацією, духовністю. Порушення та відхилення від цих характеристик призводить до аномалій та девіацій [1]. Проблематика відхилень від норми - дезадаптації особистості, особливо актуалізується у найбільш соціально важливих сферах суспільства, до яких належить і військова сфера.

Психотерапевтичне лікування клієнтів з посттравматичним стресовим розладом передбачає звільнення від спогадів про минуле, що переслідують і від інтерпретації подальших емоційних переживань як нагадувань про травму, а також в тому, щоб клієнт міг активно і відповідально включитися в сьогодення. Для цього йому необхідно знов знайти контроль над емоційними реакціями і знайти для травматичної події, яка сталася, належне місце в загальній тимчасовій перспективі свого життя та особистій історії. Ключовим моментом психотерапії клієнта з посттравматичним стресовим розладом є інтеграція того чужого, неприйнятного, жахливого і незбагненного, що з ним сталося, в його уявлення про себе (образ Я). У зв’язку з цим існує чотири стратегії терапії, що дозволяють досягти цієї мети:

Психотравмуючими факторами є не лише екстремальні ситуації та події, які викликають менший за інтенсивністю стрес і поступово виснажують людські ресурси, але й такі, які в результаті накопичення та поєднання повсякденних ситуацій професійного стресу з травмуючим

екстремальним досвідом спричиняють виникнення «кумулятивної» психотравми.

Позитивне ставлення до свого фізичного та психологічного стану забезпечує необхідну мотивацію для постійної турботи про власне здоров'я, спрямовує діяльність людини на оптимізацію здорового образу життя. Опанування буде ефективнішим для людини, якщо вона вчасно звернеться до свого оточення, шукаючи підтримки. Бажання у всьому покладатися лише на себе, розраховувати тільки на власні сили, – зовсім не показник особистісної зрілості. Підтримка, якщо вона надається кимсь, хто дійсно хоче допомогти, завжди полегшує реалізацію певної стратегії опанування. Життя стає більш цікавішим, складним, диференційованим. Розвивається «соціальне почуття», що включає в себе усвідомлення членства в людському суспільстві, відчуття ототожнення з людським родом та його кожним конкретним представником.

Важливу роль у розвитку постстресових порушень відіграють відносини між ними, з одного боку, і державою і суспільством, з іншого. Як відомо, найважливіша умова запобігання розвитку посттравматичної симптоматики – це збереження або швидке відновлення і гармонізація моральної сфери, а цьому значною мірою сприяє ставлення до них оточуючих їх людей і офіційна політика держави.

Таким чином, проведення психологічної реабілітації сприяє формуванню усвідомленого сприйняття себе, свого організму, внутрішнього стану, емоцій, почуттів; впевненості пацієнта в своїх силах; його підтримці і розумінню; покращення психологічного здоров'я; профілактиці порушень психіки, емоційних розладів.

Список використаної літератури:

1. Кризова психологія: навчальний посібник / за заг. ред. проф. О. В. Тімченка. Харків : НУЦЗУ, 2010. 401 с.

2. Найдьонов М. І. Психологія травмівних ситуацій. URL: https://ppt-online.org/140679 (дата звеpенення: 05.10.2023).

3. Посттравматичний стресовий розлад: посібник / Венгер О. П., Ястремська С. О., Рега Н. І. та ін. Тернопіль : ТДМУ, 2016. 264 с.

Дубосару Віолетта Анатоліївна
Науковий керівник: Коляда Наталія Миколаївна
доктор педагогічних наук, професор

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО ЦЕНТРУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність – це відданість підтримці цінностей поваги, доброчесності та відповідальності в академічній роботі. Для студентів це означає чесне виконання навчальної роботи, а для викладачів – підтримку студентів у сумлінному навчанні на своїх курсах. Це невід'ємна частина членства в університетській спільноті, оскільки чесне навчання гарантує, що випускники отримають належну кваліфікацію.

Академічна доброчесність – це спільна цінність і постійна спільна відповідальність. Без чесності диплом будь-якого закладу не має значення. Проте академічна доброчесність – це набагато більше, ніж просто відсутність нечесності чи академічної неправомірної поведінки [1].

Міжнародний центр академічної доброчесності (International Center for Academic Integrity – «ICAI») був одним із перших, хто розпочав місію культивування культури доброчесності в академічних спільнотах по всьому світу.

Міжнародний центр академічної доброчесності – це консорціум коледжів, університетів та інших установ, які займаються вихованням доброчесності в освітніх просторах. ICAI є форумом для виявлення, утвердження та просування цінностей академічної доброчесності серед студентів, викладачів, дослідників та адміністраторів. Центр налічує понад 240 інституційних організацій-членів і майже 1500 окремих представників [3].

Центр заснований у 1992 році Доном Маккейбом, професором Ратгерського університету (США), для боротьби з шахрайством, плагіатом і академічною нечесністю у вищій освіті. Основні переконання ICAI

зосереджені на шести фундаментальних цінностях академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і мужність. З цих цінностей випливають принципи поведінки для організації та її членів.

До свого створення як незалежної некомерційної організації у 2018 році ICAI функціонувала в університетах, останнім часом в Університеті Клемсона. Засновник ICAI Дон Маккейб вважається «батьком-засновником» сфери академічної доброчесності. У 1993 році Маккейб провів перше академічне дослідження шахрайства на рівні коледжу. Його висновки та подальша робота привели до потужного поля наукових досліджень. ICAI продовжив і розширив його роботу. У 2021 році ICAI проводили опитування студентів щодо академічної доброчесності ICAI-McCabe, яке названо на честь Маккейба.

Організація нараховує 5 комітетів:

- Комітет з питань контенту та комунікацій;
- Комітет з досліджень та оцінки;
- Комітет конференції;
- Членський комітет;
- Комітет Міжнародного дня дій проти обману контрактів.

Центр пропонує послуги оцінювання, ресурси та консультації установам-членам і сприяє розмовам на теми академічної доброчесності. Також заохочує, підтримує та ділиться дослідженнями, які передбачають, описують і реагують на тенденції та проблеми, пов’язані зі стандартами та практикою академічної доброчесності [2].

Міжнародний центр академічної доброчесності має певний підхід до роботи. Цей підхід базується на трикомпонентній структурі. Першим кроком є ознайомлення студентів з різницею між цитуванням, перефразуванням і плагіатом на прикладах. По-друге, студенти знайомляться з програмним забезпеченням для виявлення плагіату, яке можна використовувати у роботі. Студентам показано, як працює програмне забезпечення, типи звітів, які воно створює, а також деякі з найбільш кричущих прикладів плагіату, які

зустрічалися в цьому класі за минулі роки (звісно, анонімні). Ключова частина цього другого кроку полягає в тому, щоб показати студентам, які очікування, з точки зору того, який рівень схожості між їхніми документами та їхніми джерелами є прийнятним (через випадковий збіг), а який є кричущим (очевидно навмисна дія). І, нарешті, третій компонент – це контроль, тобто звітування студентів перед адміністративними структурами університету [4].

Щоб задовольнити потреби членів центру, які постійно змінюються, ICAI заохочує, підтримує та ділиться дослідженнями, які передбачають, описують і реагують на тенденції та проблеми, пов'язані зі стандартами та практикою академічної доброчесності. Значній частині цієї роботи приділяється увага під час щорічної конференції ICAI, яка зазвичай проводиться в березні кожного року, а також регіональних конференцій, які проводяться в різних регіонах США, Канади, Мексики та Південної та Центральної Америки.

У 2022 році Міжнародний центр академічної доброчесності відсвяткував 30-річчя розвитку академічної доброчесності. ICAI є лідером у просуванні академічної доброчесності в усьому світі, надаючи установам-членам ресурси для сприяння академічній доброчесності [2].

Отже, проаналізувавши діяльність Міжнародного центру академічної доброчесності, можна зробити висновки, що академічна доброчесність – це колективні зусилля, які забезпечують чесність, довіру, справедливість і повагу в усьому, що ми робимо.

Список використаної літератури:

1. About Academic Integrity. Academic Integrity at UBC : веб-сайт. URL: https://academicintegrity.ubc.ca/about-academic-integrity/ (дата звернення 26.10.2023)
2. International Center for Academic Integrity. URL: https://academicintegrity.org/ (дата звернення 26.10.2023)
3. International Center for Academic Integrity. Wikipedia : веб-сайт. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/International_Center_for_Academic_Integrity#cite_note-1 (дата звернення 26.10.2023)

4. What is ICAI, International Center for Academic Integrity. Igi-global : веб-сайт. URL: https://www.igi-global.com/dictionary/combating-plagiarism/57269 (дата звернення 26.10.2023)

Ільніцький Влад Валерійович,
магістр, 23 Соціальна робота
Житомирський державний університет
ім. Івана Франка
Науковий керівник: Коляденко Світлана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З ВРОДЖЕНИМИ ТА НАБУТИМИ ПАТОЛОГІЯМИ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Питання сучасної практики організації реабілітації пацієнтів з вродженими та набутими патологіями у медичних закладах є досить актуальним.

В умовах воєнного стану врятувати життя пацієнту є основне завдання лікаря, проте не менш важливо повернути особистість до повноцінної активної діяльності. І починати цю процедуру варто у медичному закладі.

Державна політика реабілітації у сфері охорони здоров’я регламентує правові, економічні, соціальні умови реабілітації з урахуванням особливостей осіб з обмеженнями повсякденного функціонування, потреби у медичних виробах, допоміжних засобах реабілітації (протезах), сприяє створенню безбар’єрного середовища [5].

Одночасно з фізичним відновленням надважливе завдання має психічна реабілітація постраждалого.

Психічна реабілітація пацієнтів розуміється науковцями як комплекс заходів щодо збереження або відновлення фізичного та психічного здоров’я особистості, зниження частоти та ускладнень наслідків перенесених бойових психічних травм у формі гострих стресових реакцій, запобігання інвалідності, профілактика агресивної та саморуйнівної поведінки пацієнтів, досягнення соціально-психологічного благополуччя [2].

Звернемо увагу, що доказова медицина, основою якої є клінічна епідеміологія, має досить вагоме значення для реабілітації пацієнтів.

Зазначимо, що сутність клінічної епідеміології у англомовному варіанті зводиться до п'яти «Д»: смерть (Death), особливо коли вона передчасна, захворювання (Disease), яке сприймається пацієнтами як небезпечна хвороба; дискомфорт (Discomfort) у вигляді болю, нудоти, задишки, набряків та ін.; незадоволеність (Dissatisfaction), що проявляється в емоційній реакції на хворобу; інвалідизація (Disability) як нездатність пацієнта до звичайної діяльності дома, на роботі, під час відпочинку [1].

Соціально-психологічний аспект реабілітації пацієнтів з вродженими та набутими патологіями у медичних закладах ґрунтується на суспільній свідомості, груповій свідомості особистості та враховує індивідуально-психологічні фактори[4].

Рис 1. Соціально-психологічний аспект реабілітації пацієнтів

Нами взято до уваги практику Т.Титаренко щодо використання технологій онлайн-інформування, онлайн-діагностики актуального стану пацієнтів, онлайн-прогнозу ними власної поведінки у складних обставинах, онлайн-допомоги та самодопомоги. [3].

Отож, проблема опису соціально-психологічного аспекту реабілітації

пацієнтів з вродженими та набутими патологіями у медичних закладах потребує подальшого вивчення, узагальнення і апробації певних методів роботи.

Список використаної літератури:

1. Денесюк В. І., Денесюк О. В. Доказова внутрішня медицина. Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011. 928 с URL: https://compendium.com.ua/uk/tutorials-uk/vnutrishnya-meditsina (дата звернення: 20.10.2023)
2. Діагностичні, лікувальні та профілактичні алгоритми з внутрішньої медицини: навч.-метод. посібник / За ред. В. І. Денесюка. К.: Центр ДЗК, 2015. 152 с. URL: https://compendium.com.ua/uk/tutorials-uk/vnutrishnya-m (дата звернення: 21.10.2023).
3. Титаренко Т.М. Теоретико-методологічні засади соціально-психологічної реабілітації особистості в умовах пролонгованої травматизації URL: https://lib.iitta.gov.ua/71046 (дата звернення: 21.10.2023).
4. Психологічна реабілітація: поняття, отримувачі послуг, підстави та порядок отримання. *Портал МВС.* URL: https://mvs.gov.u (дата звернення: 21.10.2023).
5. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 3 грудня 2020 року №1053-IX/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20 (дата звернення: 21.10.2023).

Кабашній Олег Андрійович
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Науковий керівник: Ольховецький Сергій Миколайович
Кандидат психологічних наук, доцент

ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИЙ КОНФЛІКТ ЯК КРИЗА ГАРМОНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Внутрішньоособистісний конфлікт – це явище, яке властиве кожній людині. Він виникає у внутрішньому світі особистості, коли вона стикається з

різними цінностями, переконаннями, бажаннями та іншими аспектами життя, які йдуть в розріз один з одним. Ця тема стає особливо актуальною в сучасному світі, де швидкі зміни можуть викликати напруження та невпевненість у власних цінностях і життєвих пріоритетах. Внутрішні конфлікти можуть мати вплив на психологічну та емоційну стабільність людини, але водночас вони можуть бути ключем до самопізнання та особистісного зростання. Ми розглянемо внутрішньоособистісний конфлікт як кризу гармонізації особистості.

Внутрішньоособистісний конфлікт - це глибокий і складний процес, який впливає на гармонію нашого буття. Особистість, це складна система, в якій існують різні прагнення, цінності та потреби. Ця боротьба між різними аспектами особистості може відбуватися на різних рівнях і мати різні прояви.

Однією з головних причин внутрішньоособистісного конфлікту є суспільний тиск і конкуренція. В сучасному світі, де цінність життя вимірюється грошима, владою і статусом, багато людей відчувають потребу підтримувати ці показники, навіть якщо це вимагає відказу від власних принципів та цінностей. Прагнення до багатства і влади може змушувати людину забувати про свої моральні цінності, що веде до втрати самого себе.

Внутрішній конфлікт може виникнути і внаслідок не співпадіння потреб та особистої системи цінностей. Ця боротьба може бути особливо важливою, коли обов'язки йдуть в розріз з особистими бажаннями і потребами. Такий конфлікт може викликати тривогу і стрес.

Для боротьби з внутрішніми конфліктами важливо розвивати самосвідомість і навички рефлексії. Розуміння власних цінностей, потреб і бажань допомагає зменшити конфлікт між різними аспектами особистості. Також важливо навчитися знаходити баланс між потребами і обов'язками, шукати компроміси та знаходити рішення, які задовольняють всі аспекти особистості.

Усвідомлення внутрішніх конфліктів і їх подолання може сприяти гармонії та цілісності особистості. Це допомагає людині бути більш щасливою і задоволеною своїм життям, зберігаючи важливі цінності та принципи.

Важливо зазначити, що внутрішній конфлікт може впливати на здоров'я, і це не завжди виявляється безпосередньо. Інколи це потребує тривалого перехідного періоду від психічного конфлікту до фізичних симптомів. Цей перехід може бути визначений ситуацією, що є початком внутрішнього конфлікту, або травматичними умовами, що підсилюють його вплив. Реакція суб'єкта на цей конфлікт також грає важливу роль у формуванні наслідків.

Значення внутрішнього конфлікту визначається тим, як особистість сприймає оточуючий світ. Одні й ті ж об'єктивні обставини можуть впливати на різних людей по-різному, в залежності від їхнього внутрішнього стану та реакцій.

Невротичні реакції та кризові ситуації можуть бути результатом внутрішнього конфлікту. Це може проявлятися у втраті ефективності, посиленому роздвоєнні, страхах, невпевненості та погіршенні взаємин з іншими. Навіть внутрішній конфлікт, який здається незначним, може мати серйозний вплив на якість життя та здоров'я. Тому важливо намагатися розуміти свої внутрішні конфлікти і намагатися знайти шляхи до їх розв'язання або хоча б до керування ними. Глибокий самоаналіз і підтримка від фахівців можуть бути корисними інструментами для подолання внутрішнього конфлікту і відновлення гармонії в особистості.

Вирішення внутрішньоособистісних конфліктів є надзвичайно важливим етапом у процесі розвитку та самовдосконалення особистості. Для досягнення гармонії та психологічної стабільності, важливо враховувати індивідуальні особливості і застосовувати відповідні методи та принципи. Давайте розглянемо деякі з них більш докладно.

1. Перше, що потрібно зробити, це ретельно проаналізувати ситуацію, що спричинила конфлікт. Розуміння коренів конфлікту допоможе виявити суперечності та відчуття, які виникають під час нього.

2. Важливо відповісти на питання: "Чому цей конфлікт важливий для мене?" і "Які можливі наслідки він може мати?" Це допоможе зрозуміти, чому саме цей конфлікт виник і який він має для вас сенс.

3. Виокремлення основної причини конфлікту допоможе зосередитися на

розв'язанні саме цієї проблеми і уникнути плутанини.

4. Розгляд причини конфлікту з різних ракурсів може сприяти кращому розумінню його природи і визначенню оптимальних способів розв'язання.

5. Фізична активність та творчі заняття можуть допомогти розслабити напружені м'язи та знизити рівень стресу, що часто супроводжує внутрішні конфлікти.

6. Якщо конфлікт виникає через несприятливі умови роботи, важливо розглянути можливість зміни цих умов або стилю роботи.

7. Прощення може бути важливим кроком на шляху до подолання внутрішнього конфлікту.

8. Розвиток впевненості в собі може допомогти знизити рівень внутрішнього конфлікту і підтримувати позитивне ставлення до себе.

9. Усвідомлення та фокусування на головних мотивах та потребах може допомогти зосередитися на вирішенні важливих завдань та досягненні гармонії.

Розробка власної стратегії вирішення внутрішніх конфліктів, враховуючи вищезазначені принципи, може бути корисною для досягнення балансу і гармонії особистості. Це путівник, який допомагає подолати кризу гармонізації особистості та розвинутися як індивіду.

Отже, внутрішньоособистісний конфлікт - це складна і невід'ємна частина людського життя. Цей процес може викликати багато страждань та невпевненості, але водночас він є можливістю для особистісного зростання та самопізнання. Розуміння внутрішніх конфліктів та їх впливу на поведінку і вибори може допомогти особистості розвиватися і досягати більшої рівноваги в житті. Важливо пам'ятати, що вирішення внутрішніх конфліктів - це процес, який вимагає часу, терпіння та саморефлексії. Він також може бути ключем до досягнення особистого щастя і гармонії.

Список використаної літератури:

1. Антонова З. Внутрішньоособистісний конфлікт як криза професійного становлення майбутніх психологів. *Psychology Travelogs*. 2022.

№ 1. С. 32–47. URL: https://doi.org/10.31891/pt-2022-1-3 (дата звернення: 22.10.2023).

2. Третьякова Т., Станішевська В. Психологічні маркери особистості, що переживає внутрішньоособистісний конфлікт. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. Т. 54, № 1. С. 173–178. URL: https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-54-1-173-178 (дата звернення: 22.10.2023).

3. Tymofiieva M. Внутрішньоособистісний конфлікт як криза гармонізації особистості. *Psychological journal*. 2017. Т. 6, № 2. С. 111–121. URL: https://doi.org/10.31108/1.2017.2.6.9 (дата звернення: 22.10.2023).

Кірієнко Наталія Євгеніївна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
Науковий керівник: Гульбс Ольга Анатоліївна,
доктор психологічних наук, професор

КОРЕГУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ ЗДОБУВАЧІВ НА ЕТАПІ НАВЧАННЯ У ЗВО

Серед великої кількості життєвих рішень, які ще прийдеться приймати, питання професійного самовизначення є найпершим і одночасно одним з найважливіших. У сучасному українському суспільстві спостерігається швидке збільшення кількості професій. Поява нових професій призводить до болючого процесу ламання стереотипів, традиційних форм професіоналізації, які в свою чергу ускладнюють процес професійногосамовизначення.

Професійне самовизначення є процесом самостійного вибору особистістю професії, що здійснюється на основі аналізу власних даних та їх відповідності вимогам професії. Він починається із роздумів над своїм майбутнім, які підводять до вибору професії, і закінчується її фактичним вибором.

Професійні інтереси, в силу своєї специфіки, виникають і формуються

саме у період професійного навчання, виступають багатогранним особистісним новоутворенням, з такими характеристики, як широта, стійкість, динамічність, інтенсивність і пов'язані зі здібностями, установками, взаємодією та мотивацією.

Особливість формування професійних інтересів виявляється у вибірковому ставленні до професійно-значимих знань, умінь, навичок, способів пізнання та в усвідомленні суб'єктом цієї значимості. Структура професійних інтересів представлена як єдність психологічного, змістовного та операційного аспектів. Психологічний аспект передбачає сукупність емоційних, вольових та інтелектуальних процесів, на основі мотивації до навчання. Змістовний аспект забезпечує цілеспрямований інтерес до відповідної галузі. А операційний аспект виявляється у набутті та застосуванні різних навичок, щодо пізнавальної активності та самостійності [5]. Отож, відповідно до сутності та структури професійних інтересів виділяються не менше трьох рівнів їх якісних змін, критеріями яких є домінуюча мотивація, ставлення до професійної діяльності, а також наміри, щодо майбутньої сфери діяльності.

Професійні інтереси майбутніх фахівців формуються як особистісне освітнє утворення в навчально-пізнавальній та навчально-практичній діяльності. Динаміка та якісні зміни у його формуванні проходять етапи від ситуативного, пізнавального до професійно-значущих знань, умінь і навичок. На процес формування досліджуваної особистісної освіти впливають суб'єктивні та об'єктивні умови. До суб'єктивних відносяться здібності, прагнення, установки особистості, виражені через прийняття та усвідомлення себе з позиції «Я-професіонал» та здатності до педагогічної рефлексії. До об'єктивних – зміст, форми, методи, прийоми та умови формування пізнавальних інтересів, зумовлені організацією навчання.

Для побудови цілеспрямованої системи формування професійних інтересів необхідно: структурування та актуалізація змісту навчального матеріалу, що передбачає його концентрацію провідними ідеями та

педагогічними категоріями, встановлення практичної значущості для професійної діяльності; максимальне наближення пізнавальної діяльності до професійної через поєднання класичних та сучасних форм організації навчального процесу, узгодження їх змісту, методів та прийомів; виконання творчих завдань, які індивідуалізують навчання, враховують особистісні інтереси здобувачів, сприяють максимальному наближенню навчальної діяльності до професійної. Такий системний підхід до освітньої роботи стимулює їхню професійну та пізнавальну мотивацію, забезпечує формування професійних інтересів здобувачів вищої освіти.

Список використаної літератури:

1. Вітковська О. В. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації: монографія. К.: Наук. світ, 2001. 91 с.
2. Карпюк Ю. Взаємозв'язок ціннісно-орієнтаційної і мотиваційної сфер особистості. Психологія і суспільство. 2021. № 2. С.169-176.
3. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціально-психологічний аспект): монографія. К.: МАУП, 2000. 286 с.
4. Поліщук В. М. Вікові кризи в підлітковому і юнацькому віці : монографія. Суми : Університетська книга, 2012. 478 с.
5. Скрипник Н. Психолого-педагогічне дослідження та корегування професійних інтересів здобувачів вищої освіти. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету, 2023 (2), 50–57. https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2023.282459

Крепич Наталія Андріївна
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань

ВІЙНА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИХОТЕЛІВ ЗДО

Війна – це не лише зіткнення армій на полі бою, але й глобальне

випробування для суспільства. Її руйнівний вплив простягається далеко за межі передової, зачіпаючи життя мирних громадян. Вихователі ЗДО, які працюють в регіонах, безпосередньо зачеплених війною або в районах з великою кількістю переселенців, стикаються з унікальними викликами. Діти, яких вони навчають і виховують, можуть мати травми від зазнаних жахіть, втрат рідних чи дому. Така атмосфера, де кожен день потребує максимального вкладу зусиль, емоцій та ресурсів, може призвести до швидкого професійного вигорання вихователів, їхнього емоційного виснаження та втрати професійної мотивації.

Професійне вигорання фахівців першої ланки системи освіти – вихователів ЗДО залишається досі недостатньо вивченим . Дослідження Б. Акман, Н. Таскина, Я. Ванг і Дж. Кін, Х. Дубініцької, Д. Касарес, Л. Найг, О. Рукавішнікова, К. Сюртукової, Л. Тищук стосуються здебільшого з'ясування відмінностей цього процесу у вихователів ЗДО і вчителів, його організаційних і соціально-психологічних чинників. На сьогодні постає необхідність вивчити, яким чином впливає на війна на професійне вигорання спеціалістів цієї сфери.

Війна може впливати на психологічний стан вихователів ЗДО через такі стресори:

- травматичні події. Вихователі ЗДО часто стикаються з дітьми, які пережили травми, пов'язані з війною. Ці діти можуть демонструвати агресивну поведінку, мати проблеми зі сном або зазнавати нічних кошмарів. Вихователям доводиться адаптуватися, щоб надавати підтримку цим дітям, що значно збільшує їхнє емоційне навантаження;

- матеріальні умови. У районах конфлікту інфраструктура часто зазнає значних руйнувань. ЗДО можуть бути пошкоджені, обладнання та ресурси – обмежені. Вихователі мають робити більше з меншими ресурсами, водночас намагаючись забезпечити безпечне середовище для дітей;

- емоційний навантаження. Вихователі можуть стикатися з власними емоційними травмами, водночас намагаючись бути опорою для дітей. Постійна робота в такому режимі, необхідність приховувати власний стрес та тривогу може призвести до раннього вигорання;

- нестабільність і непередбачуваність. Життя в умовах війни

характеризується нестабільністю. Вихователі можуть не знати, що чекає їх завтра: чи буде безпечно прийти на роботу, чи матимуть вони доступ до необхідних ресурсів або навіть чи зможуть повернутися додому після роботи;

- фізичний ризик: В регіонах активних бойових дій вихователі також піддають себе фізичному ризику.

Можливі форми роботи для підтримки вихователів ЗДО в умовах війни:

- психологічна підтримка (регулярні консультації з психологами, психологічні тренінги, тощо);

- співпраця з соціальними службами (забезпечення доступу до ресурсів для дітей та їхніх сімей);

- освіта та навчання (розробка та удосконалення програми підготовки вихователів до роботи в умовах кризи);

- соціальна підтримка (формування спільноти серед вихователів для обміну досвідом і взаємодопомоги).

Отже, війна посилює ризики професійного вигорання серед вихователів ЗДО. Забезпечення психологічної, соціальної та професійної підтримки в таких умовах стає критично важливим завданням для забезпечення добробуту дітей та їх вихователів.

Список використаної літератури:

1. Міщенко М. С. Психологія життєвої кризи особистості : навч.-метод. посіб. Умань : Візаві, 2020. 154 с.

2. Соціально-психологічна реабілітація вразливих категорій громадян від наслідків війни»: колективна монографія / за заг. ред. О. О. Кравченко. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2022. 406 с.

Лазаренко В.Д.
здобувач вищої освіти 263 групи
Науковий керівник: кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри психології Шеленкова Н.Л.
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ІНТЕГРОВАНИХ ДІТЕЙ

Концепція супроводу ґрунтується на різних джерелах, серед яких вагоме

місце, посідають, зокрема, досвід комплексної допомоги й підтримки дітей у системі спеціальної освіти та багаторічна робота психолого-медико-педагогічних консультацій (ПМПК) для дітей з проблемами в розвитку.

Визначаючи завдання і зміст супроводу дітей з обмеженими можливостями в умовах інтегрованого навчання вчені наголошують, що його метою має бути адекватна соціалізація дитини. Вагоме місце для цього в супроводі посідає психологічна допомога дитині, що базується на її потенційних можливостях, здібностях і динаміці розвитку.

Вчені одностайні у висновку, що психологічна допомога інтегрованим у масову школу дітям з психофізичними вадами є складовою комплексного психолого-медико-педагогічного супроводу. Н.Докшина, Л.Самбурська зазначають, що її ефективність буде тим вищою, чим узгодженішими будуть впливи з боку різних спеціалістів. Зміст супроводу зводиться до реалізації комплексної програми, складеної на основі всебічного обстеження дитини. Супровід учня з психофізичними вадами передбачає не лише відстеження особливостей розвитку, а й активну психолого-медико-педагогічну допомогу, прогнозування труднощів адаптації з метою їх попередження.

Аналіз нормативних документів та літературних джерел засвідчує, що такою моделлю служби супроводу в Україні на часі виступають психолого-медико-педагогічні консультації (ПМПК) [2].

ПМПК не лише виявляють і діагностують дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, а й надають їм у разі потреби індивідуальну корекційну допомогу та добирають відповідні програми навчання [2]. У діяльності ПМПК передбачена й така функція, як консультування батьків (осіб, які їх замінюють), педагогів, психологів, медичних працівників з питань навчання, виховання, соціальної адаптації та інтеграції у суспільне життя дітей з відхиленнями в психофізичному розвитку [2]. Тому психологи шкіл, здійснюючи супровід дітей з вадами психофізичного розвитку, мають працювати під керівництвом і в тісному взаємозв’язку передусім із спеціалістами ПМПК.

Серед важливих завдань психологічної служби системи освіти України В.Г.Панок, І.І.Цушко, А.Г.Обухівська виділяють, зокрема, забезпечення якісного психологічного супроводу процесу навчання школярів; діагностику особистісного розвитку та соціального статусу учнів, виявлення вад і проблем розвитку дитини; розробку і психологічне забезпечення розвивально-корекційної роботи з учнями [1].

Л.І.Акатов зауважує, що система цілеспрямованого психологічного впливу має здійснюватись у двох напрямках:

1) розвивальна діяльність – створення соціально-психологічних умов для розвитку особистості;

2) корекційна діяльність – розв'язання в процесі розвитку дитини конкретних проблем, пов'язаних з виправленням вад розвитку психіки і властивостей особистості, неадекватних форм поведінки і самопочуття.

Основними напрямками психологічної служби для осіб з особливими освітніми потребами є профілактична, діагностична, розвивальна, корекційна та реабілітаційна робота з особистістю. Вона зауважує, що на сучасному етапі спеціальна психологія має здійснити перехід від діагностики відбору до діагностики специфічних особливостей психічного розвитку; прагнути до пошуку оптимальних умов компенсації, які розширюють можливості розвитку особистості.

Отже, аналіз літературних джерел засвідчує, що психологічний супровід дітей з психофізичними вадами в умовах інтегрованого навчання містить різні складові (психологічну діагностику, психокорекцію, консультування, психопрофілактику, психологічну реабілітацію дітей і їхніх родин), реалізація кожної з яких значною мірою залежить від урахування психологічних особливостей дітей з психофізичними вадами й оцінки можливостей їхньої адаптації в умовах масової школи.

Список використаної літератури:

1. Панок В.Г., Цушко І.І., Обухівська А.Г. Психологічна служба системи освіти України: проблеми та шляхи розвитку. Збірник нормативно-

правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України / Упоряд. Панок В.Г., Цушко І.І., Обухівська А.Г. К.: Ніка-Центр, 2005. С. 11- 23.

2. Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації. *Інформаційний вісник*. 2004. №7. С. 28 - 36.

Левко Олександр
здобувач ступеня PhD
кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненського державного гуманітарного університету
https://orcid.org/0009-0004-3672-0381

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Свідченням незаперечної актуальності вирішення проблеми формування комунікативної культури майбутніх стоматологів у процесі професійної діяльності у закладах вищої медичної освіти є суттєві позитивні зміни у побудові змісту, застосуванні інноваційних форм і методів такої підготовки. Відповідно, це детермінує необхідність створення умов для здобуття майбутніми стоматологами якісної фундаментальної освіти, що базується на компетентнісному підході і забезпечує їхню готовність надавати професійну кваліфіковану допомогу, застосовуючи увесь спектр засвоєних професійних знань, здобутих протягом навчання. З іншого боку, майбутні стоматологи мають бути адаптовані до професійної діяльності в умовах швидких трансформаційних суспільних змін. А тому формування комунікативної культури майбутніх стоматологів розглядається нами важливою умовою ефективної взаємодії в системі «стоматолог – пацієнт», оскільки це забезпечує ефективність їхньої взаємодії у вирішенні багатьох проблем, пов’язаних зі збереженням чи покращенням здоров’я пацієнта. А тому можемо констатувати, що сформована комунікативна культура є невід’ємною складовою професії майбутніх стоматологів, що у сукупності зі спеціальною медичною

підготовкою забезпечує досягнення ефективності їхньої професійної діяльності. Комунікативна культура майбутніх стоматологів передбачає наявність у них професійно важливих якостей та комунікативних умінь та навичок, необхідних для медичної взаємодії з пацієнтом.

Від уміння спілкуватися, встановлювати і розвивати взаємодію з пацієнтами багато в чому залежить успішність майбутньої професійної діяльності. Саме тому формування комунікативних умінь і навичок та досвіду ефективного спілкування і взаємодії як складових комунікативної культури майбутніх стоматологів з пацієнтами має вирішальний вплив на ступінь задоволеності останніх наданою їм послугою та оцінку ними професійної компетентності лікаря. Таким чином, у сучасному освітньому процесі закладів вищої медичної освіти майбутні стоматологи мають стати не лише висококваліфікованими спеціалістами, але й володіти розвинутими комунікативними, організаторськими й іншими уміннями і навичками. У такому контексті комунікативна культура розглядається нами як багаторівнева інтегральна якість особистості майбутнього стоматолога, що опосередковує його лікарську професійну діяльність, спрямовану на встановлення, розвиток і підтримку контактів із пацієнтами та іншими учасниками лікувально-профілактичного процесу. Відтак, характерними ознаками процесу формування комунікативної культури майбутніх стоматологів є: засвоєння ними ґрунтовних фахових знань й оволодіння понятійно-категорійним апаратом професійної сфери; професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу та обставин взаємодії з пацієнтом; знаходження, аналіз та використання інформації професійного спрямування; прогнозування і вибудова та управління протіканням комунікативної ситуації.

Здійснюючи психологічний аналіз сутності комунікативної культури майбутніх стоматологів нами актуалізовано необхідність оволодіння ними знаннями моделей організації взаємодії в системі «стоматолог – пацієнт», зокрема розуміння індивідуальних особливостей пацієнтів, враховуючи те, як хвороба впливає на зміни психіки людини.

Отже, комунікативна культура майбутнього стоматолога розглядається

нами як сукупність насамперед сформованих умінь і навичок професійної взаємодії і водночас як здатність регулювати відносини співпраці у професійній діяльності, визначати пріоритети ділової поведінки, продукувати оптимальні рішення професійних проблем, вибудовуючи ділові комунікації з пацієнтами, колегами, що в сукупності сприяє ефективному вирішенню професійних завдань. Крім цього, сформована комунікативна культура майбутніх стоматологів забезпечує умови творчого застосування професійних теоретичних знань та практики професійної взаємодії під час виконання професійної діяльності, здійснення взаємодії з пацієнтами і колегами. У цьому контексті можемо констатувати, що уміння і навички професійної взаємодії акумулюють здобутки майбутніх стоматологів у процесі навчальної, практичної, професійно спрямованої комунікативної діяльності.

З'ясування сукупності сформованих комунікативних умінь і навичок та досвіду професійної взаємодії майбутніх стоматологів як складових їхньої комунікативної культури зумовило потребу здійснити аналіз і характеристику тих комунікативних умінь і навичок, якими обов'язково вони мають володіти, як-от: вести бесіду, враховувати індивідуальні психологічні особливості і стани пацієнтів, керувати своїми психічними реакціями та станом, долати психологічні бар'єри у спілкуванні і взаємодії, виявляти співчуття, розуміти внутрішній світ пацієнта, дати йому обґрунтовану пораду; слухати і сприймати невербальні комунікативні сигнали та виробляти й удосконалювати власні уміння і навички застосовувати невербальні засоби комунікації; уміння і навички донести до клієнта сутність його проблеми і схарактеризувати можливі варіанти її розв'язання; коректно висловлювати свої думки і почуття; володіти нормами літературної мови, фаховою науковою термінологією і стандартизованими мовленнєвими конструкціями медичної галузі, що дасть змогу ефективно використовувати мовні засоби відповідно до мети й ситуації спілкування тощо.

Таким чином, можемо констатувати, що особистісними критеріями рівня сформованості комунікативної культури майбутніх стоматологів, як екстраполяції їхньої професійної взаємодії у всіх різновидах життєдіяльності

мають бути представлені такі особистісні якості як емпатійність, емоційний інтелект, толерантність та рефлексивність.

Отже, формування комунікативної культури майбутніх стоматологів потребує застосування системного підходу до організації освітнього процесу в закладах вищої медичної освіти, запровадження інноваційних технологій, інтерактивних форм і методів навчання, удосконалення навчальних планів та програм у відповідності до загальноєвропейських і світових вимог щодо професійної підготовки таких лікарів.

Леопара І.М.
здобувачка вищої освіти 165 групи
Шеленкова Н.Л.
Кандидат психологічних наук, доцент ,
доцент кафедри психології
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

МАЛЮНКОВА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПОДОЛАННЯ ТРИВОЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Сучасна психологічна наука одним із своїх основних завдань вважає пошук ефективних методів подолання негативних емоційних станів, дефектів особистісного росту, міжособистісної взаємодії тощо, іншими словами, методів організованого психологічного впливу з метою розв’язання психологічних проблем розвитку особистості на різних етапах вікового розвитку. Аналіз психолого-педагогічної літератури на предмет вияву таких індивідуальних та групових психологічних засобів показав, що на сьогодні описані і активно застосовуються у психологічній практиці індивідуальна та групова психотерапія (К.Роджерс, К.Рудестиам та ін.), психокорекція (А.Осіпова та ін.), комунікативна діяльність (Б.Ананьєв, А.Бодальов, Г.Прихожан та ін.), спільна творча діяльність (С.Водяха, С.Кульневич, І.Вачков та ін.), ігрова діяльність (Л.Петровська, Г.Прихожан, Д.Ельконін та ін.), соціально-психологічний тренінг (Ю.Ємельянов, Т.Яценко, Н.Оганесян, С.Бадмаєв та ін.).

Проблема подолання тривожності, як свідчить аналіз наукової літератури, по суті, розпадається на дві: проблему оволодіння станом тривожності, зняття його негативних наслідків і проблему усунення тривожності як відносно стійкого особистісного утворення. Робота щодо подолання тривожності може здійснюватися на трьох взаємопов'язаних рівнях: навчання підлітка прийомам і методам оволодіння своїм хвилюванням, підвищеною тривожністю; розширення функціональних і операціональних можливостей підлітка, формування у нього необхідних навичок, умінь, знань тощо, що веде до підвищення результативності діяльності, створення «запасу міцності»; перебудова особливостей особистості підлітка, перш за все, його самооцінки і мотивації. Одночасно необхідно проводити роботу з сім'єю школяра і його вчителями з тим, щоб вони могли виконувати свою частину корекційної роботи.

Психологи виділяють два способи подолання тривожності у підлітків: вироблення конструктивних способів поведінки у важких для підлітка ситуаціях, а також оволодіння прийомами, що дозволяють впоратися з зайвим хвилюванням, тривогою; зміцнення впевненості в собі, розвиток самооцінки і уявлення про себе, турбота про особистісне зростання людини [2].

Особливе місце у системі психологічних засобів корекції займає арт-терапія. Сьогодні арт-терапію все частіше розглядають як інструмент прогресивної психологічної допомоги, який сприяє формуванню здорової та творчої особистості, та реалізації на практиці ряду функцій соціалізації особистості (адаптаційна, корекційна, мобілізаційна, регулятивна, реабілітаційна та профілактична) [1].

Малюнкова терапія – один з найбільш ефективних психодіагостичних, а також психокорекційних засобів, що полягає у використанні прийомів графіки, живопису. В основу малюнкової терапії покладені різні методи образотворчого мистецтва. Його відносять до найбільш поширених видів арт-терапії. Малюнкова терапія, як метод психологічної корекції, адаптує її до навчального закладу, сприяє розвитку творчих здібностей, допомагає гармонізувати емоції у дітей різного віку, в тому числі і знизити рівень

тривожності. Водночас її можна розглядати і як метод.

На сучасному етапі розвитку малюнкова терапія використовується для психолого-педагогічної корекції стану дітей та підлітків з невротичними, психосоматичними порушеннями, у яких наявні труднощі в навчанні й соціальній адаптації, в умовах внутрішньо-сімейних конфліктів. Варто зазначити, що малюнкова терапія є одним з найрезультативніших засобів психокорекційної роботи, спрямованих на зниження рівня тривожності у підлітків.

Малювання розвиває емоційно-рухову координацію, оскільки потребує узгодженої участі багатьох психологічних функцій. На думку фахівців [1], малювання зумовлює координування взаємодії між півкулями головного мозку, оскільки у процесі малювання активізується конкретно-образне мислення, пов'язане в основному з роботою правої півкулі, і абстрактно-логічне, за яке відповідає ліва півкуля. Малювання створює природну можливість для розвитку уяви, гнучкості й пластичності мислення.

Образотворча творчість зменшує ймовірність вияву психологічного захисту, оскільки його продукти зазвичай мають зміст, більшою чи меншою мірою прихований від свідомості учасників арт-терапевтичного процесу [1]. Малюнок – це довгостроковий та наочний «запис» того, що відбувається в процесі взаємодії фахівця і клієнта, до якої можна постійно повертатися. Це дає можливість клієнтові відстежувати ті зміни стану, які він пережив у процесі надання йому психологічної допомоги» [1; 3].

Порівняно з іншими формами психотерапевтичної роботи з тривожністю малюнкова терапія має суттєві переваги. Основною з них є те, що майже кожна людина, незалежно від свого віку, культурного досвіду, соціального стану, може брати участь в арт-терапевтичній роботі. Малюнкова терапія не вимагає особливих здібностей до образотворчої діяльності або художніх навичок. Вона практично не має обмежень у використанні. Немає підстав і для протипоказань щодо участі певних людей в арт-терапевтичному процесі [1].

Малюнкова терапія виступає засобом невербального спілкування. Це

робить її особливо цінною для людей, котрим складно словесно описати свої переживання, або, навпаки, для людей, з високим рівнем лабільності мисленєвої діяльності, через що їм важко усвідомлювати свої емоційні та поведінкові прояви, зокрема прояви тривожності. Символічна мова є однією з основ образотворчого мистецтва, допомагає людині точніше висловити свої переживання, з іншогобоку поглянути на ситуацію та життєві проблеми та знайти завдяки цьому шлях до їх вирішення, у тому числі і коригувати рівень тривожності.

Малювальна терапія є засобом вільного самовираження і самопізнання. Вона має припускати атмосферу довіри, високої терпимості, уваги до внутрішнього світу людини. Долучення до мистецтва дає людині можливість відчути свободу вирішувати, створювати креативні продукти діяльності. Художня творчість допомагає ідентифікувати й оцінювати власні почуття,вчинки, спогади, образи майбутнього, знайти час для відновлення життєвих сил.

Підсумовуючи вищевикладене, можемо говорити, що ефективність використання малюнкової терапія у психокорекційній роботі по зниженню рівня тривожності підлітків обумовлюється її здатністю відображати у свідомості дитини навколишній світ і соціальну дійсність, моделювати цей світ та виражати власне ставлення до нього. Саме малюнки допомагають краще зрозуміти причини виникнення тривожності та інших емоційних переживань у підлітків, які не завжди розкриваються за інших засобів корекції.

Список використаної літератури:

1. Вознесенська О. Арт-терапія у роботі практичного психолога. Львів: Мова. Київ: Шк. Світ, 2007. 120 с.

2. Галієва О.М. Диференціація понять «тривога» та «тривожність». Психологія та соціальна робота. Київ, 2019. Т. 24. Вип.1 (49). С. 32-48.

3. Калюжна Є.М. Психологічні механізми особистісної тривожності у підлітковому віці: дис. …. канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 192 с.

Лисенко Ярослав Вікторович
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник: Скочко Максим Олександрович, доктор філософії

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ В УКРАЇНІ

Соціальна робота, згідно чинному в Україні законодавству про соціальну роботу, це – професійна діяльність, спрямована на запобігання, мінімізацію негативних наслідків та подолання складних життєвих обставин сімей, дітей та молоді, посилення їх здатності до реалізації власного життєвого потенціалу [1, с. 40].

Внутрішньо переміщені особи мають потребу в матеріальній, фінансовій, соціально-педагогічній, юридичній і психологічній допомозі та підтримці. На особистість негативно впливає стрес, пов'язаний із позбавленням домівки, відсутністю стабільності, втратою годувальників, друзів, батьків, позбавлення турботи. Тому ця проблема є комплексною і включає не лише політичну, а й соціальну, психологічну та комплексну соціальну роботу та потребує особливих ресурсів для її вирішення. Соціальна робота як суспільне явище є своєрідною моделлю діяльності, спрямованої на здійснення компетентної соціальної допомоги, підвищення ефективності процесу соціалізації, виховання і розвитку різних категорій населення та здійснення соціального захисту [2, с. 112].

Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами та їх сім'ями спрямована на забезпечення адекватної соціальної підтримки та здійснення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб та їх сімей, зміцнення та активізацію їх адаптаційного потенціалу, створення сприятливих умов для їх життєдіяльності, забезпечення тривалої соціальної взаємодії, налагодження механізмів самоорганізації і саморозвитку, допомоги членам сімей внутрішньо переміщених осіб щодо їх соціалізації [2, с. 114].

Звичайно, що у воєнний час складних життєвих обставин та їх наслідків більше, ніж в мирний. Тому потреба в ній збільшується. Соціальна робота як

дієва служба допомоги вирішує проблеми забезпечення соціальних умов реалізації прав людини. Причинами її актуалізації в теперішній воєнний стан є те, що: більше населення внаслідок війни потребує на соціальні послуги як на соціальні гарантії якості життя, особливо потребують соціальної допомоги ВПО, які залишили домівки і позбавлені необхідного для життя, задоволення базових потреб, в крані зменшуються зарплати в умовах воєнного стану. У той же час ресурс надання соціальних послуг для задоволення базових потреб ВПО та громади є обмеженим. Особливо страждають громади в зоні бойових дій і приймаючі ВПО громади в тилових регіонах України. Сьогодні кожний шостий громадянин України є переселеним. І це величезне навантаження на приймаючі громади: економічне, психологічне, соціальне, політичне [1, с. 42].

Сьогодні з'явилися нові соціальні проблеми ВПО, яких не було в 2014–2017 рр. Це проблеми медичного обслуговування і сімейних лікарів, нестачі ліків, медичних обстежень і плати за них, супроводу вагітних тощо. Ці проблеми вирішуються сьогодні місцевою владою, яка знаходить можливості для оплати роботи лікарів і медичної допомоги ВПО, гуманітарною допомогою з ЄС ліками [1, с. 43].

До найважливіших видів соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами відносяться: соціальна діагностика, соціальна профілактика, соціальна реабілітація, соціальна корекція, соціальна терапія. Вони орієнтують на цілісний підхід до людини, врахування її інтересів, потреб, ціннісних орієнтацій, на створення громадських умов, що сприяють мобілізації потенціалу внутрішніх сил особистості для вирішення проблем і труднощів, які виникли. Внутрішньо переміщеним особам на сьогодні надаються медичні, юридичні, адміністративні, соціально-психологічні послуги, що мають на меті адаптацію внутрішньо переміщених осіб та забезпечення їхньої оптимальної життєдіяльності. Разом із тим приймаються нові нормативно-правові документи, утворюються нові організації щодо надання допомоги та підтримки внутрішньо перемішеним особам, створюються нові робочі місця, відбувається перекваліфікація кадрів, розвивається волонтерський рух та благодійна допомога тощо, тобто здійснюється інституалізація внутрішньо перемішених

осіб в Україні [2, с. 115].

Отже, соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами спрямована на забезпечення їх соціальної підтримки та здійснення соціального захисту, зміцнення та активізацію їх адаптаційного потенціалу, створення сприятливих умов для їх життєдіяльності, забезпечення тривалих соціальних взаємовідносин, налагодження механізмів самоорганізації і саморозвитку, допомогу членам сімей внутрішньо переміщених осіб у їх позитивній соціалізації.

Список використаної літератури:

1. Недря К. М., Трубавіна І. М., Чередниченко О. Ю. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в Україні. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі* : Матеріали IV Всеукр. науково-практ. конф., м. Запоріжжя, 2 листоп. 2022 р. Запоріжжя, 2022. С. 40–43.

2. Літяга І. В. Теоретичні основи соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук* : Матеріали міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 1–2 лют. 2019 р. Київ, 2019. С. 112–115.

Малярчук В.О.
здобувач вищої освіти 163 групи
Шеленкова Н.Л.
кандидат психологічних наук , доцент,
Доцент кафедри психології
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ВПЛИВ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНДИВІДА НА ЙОГО ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

Мільйони українців під час війни відчувають стрес, погано харчуються, мало займаються фізичною активністю та мають поганий сон. Все це фактори ризику, які можуть в майбутньому впливати на здоров’я і стати причиною неінфекційних захворювань, таких як цукровий діабет, серцево-судинні захворювання, психічні розлади тощо.

Зокрема, згідно з даними дослідження від Україно-швейцарського проєкту «Діємо для здоров‘я», 58% українців говорять про погіршення стану фізичного здоров’я порівняно з довоєнним періодом.

Зважаючи на важливість у цьому процесі суб’єктивного фактору, є потреба розглянути вплив індивіда на здоровий спосіб життя.

Різнобічна та тривала дія несприятливих соціальних, психологічних, економічних та інших чинників зумовлює високе нервово-психічне напруження, яке залежить від індивідуально-психологічних особливостей людини, рівня її особистісної сформованості.

Аналіз наукових джерел [1; 2; 3] дав змогу виявити перелік індивідуальних характеристик особистості, які можна розглядати як передумову формування нездорового способу життя:

- нерозвинений самоконтроль, нестача наполегливості;
- низька самоповага та невпевненість в собі;
- емоційна і психічна неврівноваженість;
- життєві цінності, які допускають вживання наркотиків та алкоголю;
- низька успішність;
- відсутність розуміння в сім’ї та (або) у навчальних закладах;
- прояви асоціальної поведінки у ранньому віці;
- низький рівень самосвідомості.

У психологічній літературі самосвідомість розглядається, як складна психологічна структура, до якої належать такі компоненти:

- по-перше, усвідомлення своєї тотожності;
- по-друге, усвідомлення власного «Я» як активного, діяльного начала;
- по-третє, усвідомлення власних психічних властивостей і характеристик;
- по-четверте, певна система соціально-моральних цінностей та самооцінка.

Всі ці елементи функціонально і генетично пов’язані один з одним, але формуються вони неодночасно. Зародки усвідомлення тотожності виявляються вже у немовлят, усвідомлення «Я» – приблизно з трьох років, усвідомлення власних психічних властивостей і самооцінка набувають найбільшого значення в підлітковому і юнацькому віці. Таким чином поступово відбувається

сприйняття самого себе, розуміння того, чому віддавати переваги, щоб бути гармонійним.

Що ж є пріоритетним для самосприйняття на шляху до здорового життя?

- «Я» тілесне (ідентифікація власного «Я» з тілом); самоідентифікація (усвідомлення себе як одної особистості, яка буде змінюватися протягом всього життя).

- Формування власної ідентичності пов'язане зі статтю, її проблемами і способами вирішення суперечностей між сексуальними спонуками і вимогами моралі, а також із формуванням покликання і певних життєвих цілей;

- Самоповага (гордість) має величезне значення в житті кожної людини, в її соціальних зв'язках, оскільки набуває форми самолюбства, в тому числі і гордості за здорове тіло, здоровий дух.

Ось чому психічне життя і поведінка набувають однієї з найважливіших якостей «Я» – особисту визначеність і спрямованість. У формуванні здорового способу життя ці пріоритети робляться ведучими у вираженні глибинної сутності «Я» [3].

З огляду на необхідність впровадження політики здоров'я у молодіжному середовищі, питання щодо засобів її впровадження є одним з головних. Індикатори опитування спрямовуються на визначення найбільш впливових, ефективних засобів, на сприйняття їх функціонування молоддю. Характер впливів різних джерел на формування способу життя молоді відображають індикатори різних джерел інформації та їх ефективності.

Проте, незважаючи на можливий високий фізичний та психологічний рівні підготовки, існують критичні ситуації, які можуть «зламати» людину, тобто підірвати не лише психічне, а й фізичне здоров'я особи. Такі ситуації називають стресовими. Отже, підірвати здоров'я може й вплив соціуму як такого, що в свою чергу наштовхує на думку, що молоду особу необхідно навчати й методам ефективного протистояння стресовим ситуаціям (копінгу) задля безпеки її фізичного та психічного стану.

Отже, здоровою можна вважати особу, яка не має шкідливих звичок, живе активним життям у соціумі, має набір надійних методик для подолання стресів, регулярно виконує фізичні вправи, що дають змогу підтримувати фізичну форму та привабливу фігуру.

В літературі розглядається лише основні напрямки роботи, на яких варто було сфокусувати свою діяльність щодо розвитку здорового суспільства. Проте, їх вплив має бути свого роду корегуючим, оскільки кожна людина несе відповідальність за власний розвиток та здоров'я – їй можуть лише вказати напрямок. Звідси найефективнішим методом впливу ми вважаємо надання інформації з усіх можливих варіантів поведінки в даній ситуації та переконання в тому, що здоров'я є найціннішою річчю в нашому існуванні і воно передбачає усесторонній і постійний розвиток як тіла, так і душі – лише тоді воно може принести задоволення, а всі інші шляхи є тимчасовим способом втекти від реальності.

Таким чином можна робити наступні висновки: здоровий спосіб життя особистості формують її індивідуально-психологічні особливості, чому приділяється значна увага в психологічній літературі.

Список використаної літератури:

1. Стойка О. О. Сучасні технології формування здорового способу життя серед молоді. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2001. № 3. С. 92–97.

2. Технологія проведення тренінгів з формування здорового способу життя молоді / Г. М. Бевз, О. П. Главник-К. ; Український інститут соціальних досліджень. К., 2005. Кн. 1. 176 с.

3. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи / О. Яременко, О. Балакірєва, О. Вакуленко [та ін.]. К. : Український ін-т соціальних досліджень, 2000. 300 с.

Моргай Лілія Анатоліївна
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
доктор філософії, доцент кафедри

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ

Соціальний захист – це система правової, матеріальної, фінансової підтримки вразливих верств населення та забезпечення соціальних гарантій для економічно активних членів суспільства.

Поняття соціальний захист у широкому розумінні визначають як: діяльність держави, спрямовану на забезпечення формування й розвитку повноцінної особистості, виявлення й нейтралізацію негативних факторів, що впливають на неї, створення умов для самовизначення і ствердження у житті [1].

Соціальний захист населення є однією з необхідних складових розвитку соціальної держави, яка створює основи для соціального прогресу країни, адаптації суспільної життєдіяльності до вимог соціальної орієнтації, забезпечення процесів соціальних змін реальним, а не формальним змістом відповідно до потреб і викликів суспільного розвитку України [1].

В Україні, як соціальній державі, завдання формування дієвої системи соціального захисту детермінуються процесами досягнення нашою державою орієнтирів, проголошених в Основному Законі України – Конституції України. Так, в статті 1 Конституції України «проголошена демократичною, правовою і соціальною державою, а це означає, що гарантування та реалізація цих положень є одними з найбільш актуальних стратегічних завдань нашої держави на сучасному етапі» [2].

У вузькому розумінні соціальний захист визначають як: «сукупність економічних і правових гарантій, що забезпечують додержання найважливіших соціальних прав громадян, досягнення соціально прийнятного рівня життя».

«Суб’єктами соціального захисту є всі громадяни, а не лише ті, які, зважаючи на об’єктивні обставини, втратили роботу (безробітні, пенсіонери, хворі, інваліди тощо)» [2].

Для розуміння сутності соціального захисту як складного механізму,

доцільним є розгляд серед його складових аспектів, поряд з соціальним забезпеченням, гарантування вимог з охорони праці, забезпечення доступу до послуг сфери здоров'я, реалізацію заходів з охорони навколишнього природного середовища, інші заходи, що формують сприятливі умови для життєдіяльності людей.

Заслуговує на увагу розгляд науковцями соціального захисту як «діяльності соціально орієнтованої держави, яка здійснюється через комплекс організаційно-правових та соціально-економічних заходів, метою яких є: по-перше, створення для непрацездатних належних умов для забезпечення своїх соціально-економічних та духовних потреб; по-друге, гарантоване забезпечення громадянам, які потребують соціальної допомоги, рівня життя не нижче від прожиткового мінімуму» [1].

Наукова еліта достатньо видала праць, які характеризують соціальний захист. До прикладу педагог В. Скуратівський розглядає соціальний захист як «комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах» [2].

У вузькому та широкому значеннях трактує соціальний захист педагог Н. Болотіна: «У вузькому значенні, розуміння соціального захисту становить власне соціально-захисну діяльність держави щодо убезпечення населення від негативних наслідків соціальних ризиків [2].

У широкому значенні, соціальний захист становить зміст соціальних функцій держави і є системою економічних, юридичних, організаційних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав людини і громадянина в державі» [2].

Термін «соціальний захист» в Україні має конституційне закріплення і включає «право на підтримку громадян у випадках повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, губителів годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у разі старості та в інших ситуаціях, передбачених законодавством. Ця можливість гарантується через обов'язкову державну соціальну страховку, що реалізується за рахунок внесків громадян,

підприємств, установ і організацій, а також державного та інших джерел фінансування соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних та приватних закладів для догляду за нездатними до праці особами» [1].

Основними складовими соціального захисту є:

– соціальне страхування економічно активного населення;

– пенсійне забезпечення; соціальна допомога найбільш вразливи мкатегоріям;

– надання матеріальної допомоги сім'ям з дітьми;

– компенсації, індексації та пільги населенню;

– соціальне обслуговування тощо [1].

Отже, підводячи підсумки терміну соціальний захист, можна стверджувати, що соціальний захист – це система правової, матеріальної, фінансової підтримки вразливих верств населення та забезпечення соціальних гарантій для економічно активних членів суспільства.

Список використаної літератури:

1. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. URL: https://ird.gov.ua/irdp/p20180101.pdf

2. Руженський М. М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/32.pdf.

Нестерук Віталій Петрович,
магістр, 23 Соціальна робота
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
Науковий керівник: Сейко Наталія Андріївна,
доктор педагогічних наук, професор

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ УКРАЇНІ (2018-2020 РР)

Важливим етапом запровадження процесу переведення інформації у

цифровий формат (діджиталізації) було розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки[3].

Як зазначається в документі, концепція передбачає здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій, а також визначає критичні сфери та проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій[2].

Виписано основні цілі цифрового розвитку (див. Рис1.)

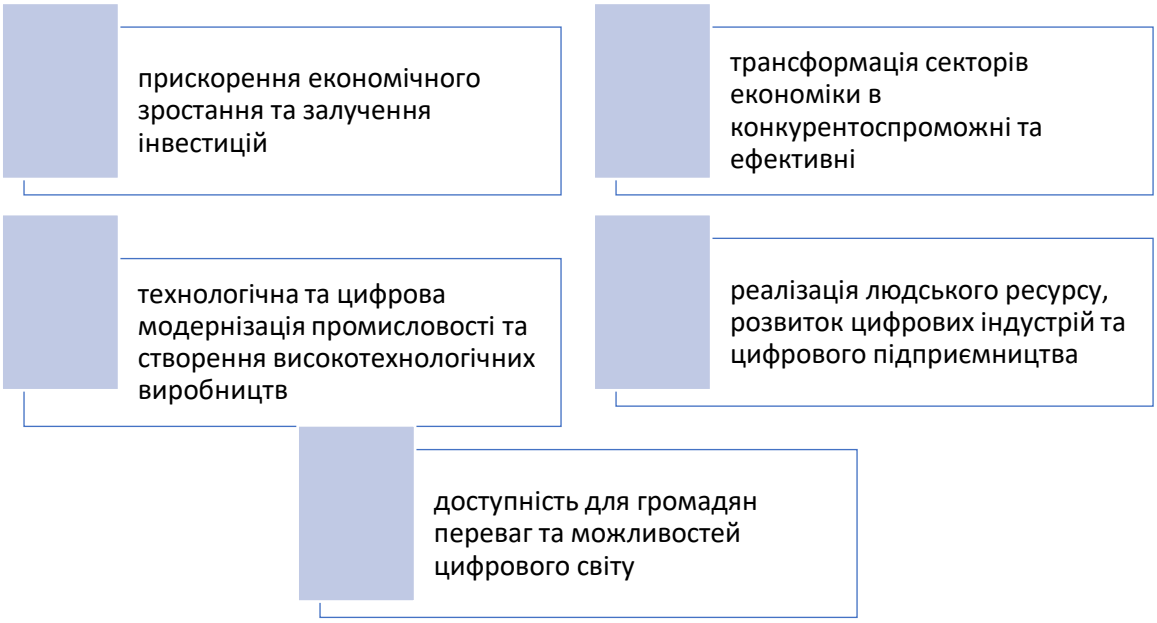

Рис 1. Цілі цифрового розвитку

В Україні є всі умови для здійснення так званого цифрового стрибка та переходу на більш високий технологічний рівень розвитку, а саме:

здатність виробляти та використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, наявність професійних кадрів. Про це свідчить статистика реальних успіхів українських IT-компаній на міжнародних ринках;

доступ до відповідного обладнання, технологій, поширення технологій серед громадян та бізнесу. Про це свідчить поступове відновлення

внутрішнього попиту на технології, ринкові «історії успіху»у різних сферах життя та економіки, наявність локальних представництв виробників технологій, дистрибуції високотехнологічного обладнання;

достатній рівень системної інтеграції технологічних продуктів та послуг - від проектування до комплексних впроваджень різноманітних технологій, програмних та апаратних засобів;

креативна культура та вміння генерувати ідеї, про що свідчать високі показники у рейтингу Global Innovation Index [2].

Отож, Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки стала початком стимулювання внутрішніх ринків споживання, впровадження та виробництва цифрових технологій, зокрема і в соціальній сфері.

Список використаної літератури:

6. Діджиталізація в Україні: електронне врятування та послуги URL: http://week.dp.gov.ua/osvitnia-prohrama/pislya91/digitalizaciya-v-ukraini (дата звернення: 18.10.2023).

7. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки.: Концепція від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text (дата звернення: 21.10.2023).

8. Цифровізація соціальної сфери. URL: https://lb.ua/blog/kostjantyn_koshelenko/530007_tsifrovizatsiya_sotsialnoi_sferi_chomu.html (дата звернення: 17.10.2023).

Панченко Р.В.
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ЗОВНІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ З УКРАЇНИ ОСІБ У КРАЇНАХ ЄС

Агресія Росії проти України мала і продовжує мати руйнівний вплив як на психічне здоров’я людей, які перебувають в Україні, так і тих, які знайшли

притулок у Європейському Союзі. Як відповідь на цей виклик, на загальноєвропейському рівні діють програми підтримки ментального здоров'я зовнішньо переміщених з України осіб. Розглянемо кілька таких проєктів, що реалізуються у рамках програми EU4Health (ЄС для здоров'я), спрямованої на зміцнення систем охорони здоров'я, зміцнення здоров'я та сприяння інноваціям у секторі охорони здоров'я. Саме у рамках цієї програми реалізуються проєкти для надання підтримки біженцям у сфері психічного здоров'я, враховуючи військові дії, що тривають в Україні, і переміщення великої кількості людей [2].

Цю програму фінансує Європейська виконавча агенція з питань охорони здоров'я та цифрових технологій (European Health and Digital Executive Agency) (HADEA) [1]. Програма надає фінансування національним органам влади, організаціям охорони здоров'я та іншим органам через гранти та державні закупівлі, роблячи свій внесок у створення більш здорової Європи. Це є неможливим без урахування потреб переміщених осіб, які постраждали від війни в Україні, адже таких осіб налічується понад 8 мільйонів [4].

У цьому контексті HADEA профінансувала чотири проєкти, спрямовані на впровадження перспективних практик для покращення психічного здоров'я та психосоціального благополуччя серед мігрантів та біженців.

Проєкт «The Peace of Mind» (Душевний спокій) спрямований на розробку та впровадження доступного, інноваційного, масштабованого та науково обґрунтованого підходу до зміцнення психічного здоров'я та психологічного благополуччя біженців та переміщених осіб в Європі, з акцентом на людей з України. Проєкт вже організував інформаційні заходи в Польщі, а також пілотні тренінги для медичних працівників Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН). Метою проєкту є охоплення понад 15 000 бенефіціарів, включаючи 700 медичних працівників у Польщі, Німеччині, Литві, Бельгії та Франції [2].

Well-U має на меті адаптувати та впровадити низку інструментів та інтервенцій для підтримки дітей-біженців та їхніх опікунів в Італії, Греції, Угорщині та Румунії. Це забезпечить основу для збору та поширення найкращих практик, знань і навчальних матеріалів. Кінцевою метою є

проведення 18 тренінгів, підготовка щонайменше 270 непрофесійних фахівців (тобто, тих, які не проходили професійної підготовки у сфері ментального здоров'я і психологічної підтримки) та охоплення близько 780 бенефіціарів [2].

Цілі цього проєкту скеровані переважно на тих, хто був переміщений внаслідок війни в Україні і перебувають в Італії, Греції, Угорщині та Румунії. Вони полягають у тому, щоб:

1. Підвищити спроможність фахівців, які не належать до сфери ментального здоров'я і психологічної підтримки, задовольняти потреби у сфері психічного здоров'я та психосоціального благополуччя дітей-біженців та їхніх опікунів.

2. Покращити психічне здоров'я та психосоціальне благополуччя дітей-біженців та їхніх опікунів.

3. Підвищити обізнаність, генерування знань, обмін кращими практиками та можливості розвитку потенціалу як медичних, так і непрофесійних працівників, які працюють з дітьми-біженцями та їхніми опікунами, щодо того, як покращити їхнє психічне здоров'я та психологічне благополуччя за допомогою універсальних та показаних профілактичних заходів.

4. Пропагувати підхід до психічного здоров'я з позицій громадського здоров'я для покращення доступу біженців до належної психіатричної та психосоціальної підтримки [3]

Проєкт «U-Rise» спрямований на підтримку впровадження заходів з охорони психічного здоров'я, адаптованих до специфічних і різноманітних потреб біженців, які постраждали внаслідок російської агресії проти України. Зокрема, він має на меті: посилити європейську мережу україномовних фахівців у сфері психічного здоров'я для обміну досвідом; впровадити очні психологічні інтервенцій у Словаччині, Польщі та Румунії; розробляти плани щодо розширення та передачі їх по всьому ЄС [2].

Проєкт «MESUR» сприяє розширенню можливостей лікування для переміщених осіб, які страждають на депресію, заповнюючи прогалину в лікуванні, з якою часто стикаються переселенці. Проєкт забезпечує негайну підтримку психічного здоров'я шляхом перекладу українською мовою

цифрового, науково обґрунтованого інструменту втручання «iFightDepression®» і зробить його доступним у Польщі, Німеччині, Угорщині, Болгарії, Греції та Естонії. Він також організовує тренінги для медичних працівників і дає настанови з найкращих практик та інструментарій для їх впровадження.

Оскільки описані вище проєкти ще незавершені, рано говорити про певні науково доведені висновки і результати. Проте, можна зробити висновок щодо географічного поширення ініціатив на теренах ЄС із подальшою перспективою поширення на інші країни європейської спільноти. Цілком логічним є те, що найбільше уваги проблемі ментального здоров'я і психологічної підтримки зовнішньо переміщених з України осіб надають у країнах, які прийняли найбільше українців з часу повномасштабного вторгнення, а саме: Польщі (3), Угорщині (2), Румунії (2), Німеччині (2), Греції (2). Не залишили цю проблему без уваги і в Бельгії, Болгарії, Естонії, Італії, Литві, Словаччині і Франції.

Список використаної літератури:

1. European Health and Digital Executive Agency. About HaDEA. *European Health and Digital Executive Agency (HaDEA)*. URL: https://hadea.ec.europa.eu/about_en (date of access: 20.10.2023).
2. European Health and Digital Executive Agency. EU4Health projects to provide mental health support to Ukrainian refugees. *European Health and Digital Executive Agency (HaDEA)*. URL: https://hadea.ec.europa.eu/news/eu4health-projects-provide-mental-health-support-ukrainian-refugees-2022-12-21_en (date of access: 20.10.2023).
3. WELL-U. *Terre des hommes Greece*. URL: https://tdh.gr/en/well-u (date of access: 20.10.2023).
4. Озтурк І. В ООН порахували, скільки українських біженців перебуває у Європі. *Главком | Glavcom*. URL: https://glavcom.ua/country/society/v-oon-porakhuvali-skilki-ukrajinskikh-bizhentsiv-perebuvaje-u-jevropi-911766.html (дата звернення: 23.10.2023).

Панькіна Зінаїда Олександрівна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
Науковий керівник: Гульбс Ольга Анатоліївна,
доктор психологічних наук, професор

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ТА КОМУНІКАТИВНУ ПОВЕДІНКУ ПІДЛІТКІВ

У XXI столітті спостерігається значний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, що трансформує соціальну реальність і стимулює її перехід від безпосереднього міжособистісного спілкування до інтернет-спілкування, віртуальних видів взаємодії. Нові технології, хоча й забезпечують можливості для кращого пізнавально-інтелектуального розвитку учнів, все ж мають і ризики, спричинюють негативні психосоціальні стани дітей і підлітків, створюють умови для формування інтернет-залежності.

Останнім часом для підлітків найбільш бажаним видом дозвілля є саме віртуальне спілкування в соціальних мережах і на форумах, онлайнові ігри, зйомки блогів для своїх віртуальних сторінок тощо. Така поведінка викликає все більше занепокоєння батьків і педагогів, оскільки здається, що підлітки буквально «не виходять» з мережі, не бачать реального світу та не вміють жити поза межами віртуального простору.

Сучасне спілкування підлітків у соціальних мережах здійснюється для задоволення їх потреби у самореалізації, досягненні визнання й поваги серед однолітків. Крім того, у соціальних мережах підлітки задовольняють свою потребу у прийнятті і розумінні іншими людьми, в отриманні підтримки від них (останнім часом все більшою є потреба у схваленні, що реалізується через кількість символічних схвалюваних позначок «лайків»).

Дослідники Інтернет-спілкування розділяють способи спілкування за рівнем інтерактивності: інтерактивними формами спілкування є чати та «мессенджери», що передбачають дотримання режиму он-лайн; не інтерактивні форми спілкування, такі як соціальні мережі, електронна пошта, форуми, сайти знайомств та інші, не обов’язково потребують он-лайн наявності

співрозмовника у мережі.

Соціальні мережі привабливі для спілкування підлітків тим, що до них можна залучитися практично з будь-якого пристрою (комп'ютера, смартфона, планшета і т.д.). Соціальні мережі мають простий користувацький інтерфейс, який звичний молоді, та інтегрує безліч додаткових, розважальних сервісів.

Психологічними особливостями розгортання комунікативних процесів у соціальних мережах є:

- підвищена активність, викликана зниженням комунікативних бар'єрів, зумовлених статтю, віком, статусом, зовнішністю. Крім того, активному спілкуванню у соціальних мережах сприяє й відсутність чітких правил комунікації, що проявляється у можливості встановлювати і розривати контакти у будь-який момент;

- анонімність. Учасники соціальної мережі можуть давати про себе правдиву інформацію, або ж використовувати нікнейм, придумати додаткові неіснуючі дані. Відсутність зорового і слухового контакту з іншими забезпечує відчуття свободи від стереотипів у сприйнятті, уникнення упередженого ставлення від інших;

- швидкість, мозаїчність спілкування. Користувачі соціальних мереж надають перевагу коротким контактам, поверхневому спілкуванню, іноді затримують відповіді або використовують спеціальні символи замість вербального вираження своєї згоди чи іншої реакції;

- наявність специфічного етикету спілкування, характерного для інтернет-комунікантів. Мережева мова представляє собою сленг, жаргон, абревіатури, емотикони, які часто вживають користувачі;

- специфічна емоційність спілкування. Щоб донести іншим користувачам емоційну забарвленість повідомлення, учасники соціальних мереж часто використовують мультимедійні записи, додають емотикони, інші позначки, однак іноді все ж не вдається передати свої емоції;

- відчуття постійного потоку інформації, наповнення стрічки новин свіжим змістом (контентом), що характеризується відчуттям зануреності у діяльність, отримання задоволення, а також втратою відчуття часу і втратою

контролю над ситуацією. Дуже часто, зайшовши до соціальних мереж на хвилинку, підліток оговтується через півдня у незручній позі, так і не здійснивши нічого із запланованих справ у реальному світі [2].

Позитивним аспектом комунікативної діяльності підлітків у соціальних мережах є задоволення їх потреби у спілкуванні, моральній підтримці. Якщо діти не можуть задовольнити їх в реальному житті, то задовольняють їх у соціальній мережі, що надає змогу «втекти» від проблем, труднощів, що виникли на певному етапі соціалізації. Комунікаційні можливості соціальної мережі дуже широкі. Підлітки можуть знайти коло співрозмовників, яке буде задовольняти будь-які його інтереси, і з якими буде легко і комфортно спілкуватися. І зважаючи на те, що у віртуальному просторі набагато легше знайти однодумців, цілком зрозуміло, чому підлітки надають перевагу комунікативним процесам у соціальних мережах в період активної соціалізації [1].

Надмірне спілкування в соціальних мережах може пригнічувати сферу міжособистісної взаємодії, обмежуючи реальні соціальні контакти підлітків. Часте перебування за комп'ютером впливає на якість встановлення та підтримання міжособистісних відносин.

Отже, соціальні мережі, реалізуючи потребу підлітків у спілкуванні з однолітками, також мають негативний вплив на їх особистість та комунікативну поведінку. Підлітки, засвоюючи способи віртуального спілкування, не мають досвіду встановлення реальних контактів та міжособистісної взаємодії, не знають, як врегулювати суперечки і вирішити конфлікти. Через можливість обирати віртуальних друзів та підписників профайлів, вони формують коло однолітків, які тільки підтримують і схвалюють їх дії, тим самим підвищують самооцінку, і не дають адекватного зворотного зв’язку, або ж допускають до своєї сторінки й інших людей, які тільки критикують їх, і тому підлітки втрачають віру у свої сили і можливості. Типовими особливостями особистості підлітків, активних користувачів соціальних мереж є високий рівень самотності, агресивність і конфліктність, наявність емоційних бар’єрів у стосунках з однолітками.

Список використаної літератури:

1. Веретенко Т., Ярмоленко К. Соціально-педагогічна профілактика інтернет-залежності старшокласників. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2018. Вип. 19. Т. 1. С. 145–149.

2. Малєєва Н. С. Комунікативні інтернет-практики залежної від соціальних мереж молоді : автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи. К., 2017. 24 с.

Попиченко Денис Андрійович,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
Науковий керівник: Сафін Олександр Джамільович,
доктор психологічних наук, професор

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИХАЛЬНИХ ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

Війна входить до переліку подій, які можна назвати великими травматичними подіями, тобто подіями, які характеризуються небезпекою для життя, серйозного ураження тіла чи ж сексуального скривдження. Особа може бути жертвою події, свідком, мати надмірну експозицію чи ж довідатися про травматичну подію, що сталася з рідними (зокрема смерть чи загроза життю).

Однозначно, що сама участь у військовому конфлікті не буде гарантувати наявності негативних наслідків впливу травматичних подій таких як ПТСР, ГСР, залежності, депресія, спектр тривожних розладів, утруднене переживання втрати, розлади адаптації та ін. Проте досвід тривалого перебування у гострій стресовій ситуації може значно ускладнити якість життя людини [2].

Дихальним технологіям як засобам психологічної і психофізичної саморегуляції присвячена численна література. Здебільшого це методики дихання, які розроблені в рамках традиційний напрямів східних вчень. Також технікам дихання присвячено чимало уваги у західних вченнях трансперсональної психології, в оздоровчих комплексах, а також при наданні психологічної допомоги особам, які переживають стресові події та потерпають від посттравматичних станів.

Нами зроблено спробу висвітлити досвід використання дихальних психотехнологій у саморегуляції стресових та посттравматичних станів при проведенні занять з психологічного супроводу учасників військових конфліктів та членів їхніх сімей як засіб само і взаємодопомоги.

Під час цих занять ми використовуємо дихальні психотехнології трьох типів для вирішення трьох завдань. Перший тип – заспокоєння, який використовується для нормалізації наявного стану і досягнення учасниками занять урівноваженого стану спокою. Другий тип – позитив застосовується для зміни стану з дискомфортного на піднесено позитивний, комфортний. Третій тип – супровід застосовується для супроводу переживання негативних посттравматичних станів особи і трансформації їх негативної енергії у позитивні стани, поглиблення і поширення цих позитивних станів [4].

Перший тип дихальної психотехнології заспокоєння застосовується при наявності відчуття неспокою і певного дискомфорту перед початком занять. Він передбачає два етапи. Перший етап – це зосередження особи на власному диханні і відтворення свого звичайного, рівномірного дихання, на якому вона зосереджує свою увагу і індивідуально знаходить для себе найбільш оптимальний, комфортний ритм частоти і глибини свого дихання. Як правило, коли оптимум характеристик дихання знайдено, спонтанно виникає стан спокою. Другий етап – це зосередження на власному стані спокою, знаходження у самовідчутті його епіцентру в тілі і поглиблення та поширення у просторі уяви цього стану спокою по всьому тілі із тенденцією виходу його за межі тіла. Внаслідок цього особа може засвідчити, що вона відчуває стан спокою в собі і себе у стані спокою. Доцільно побути у такому стані кілька хвилин до відчуття завершеності.

Другий тип дихання – позитив передбачає три етапи. Перший полягає у початковому видиху і невеликій затримці вдиху. Після затримки дихання розпочинається другий етап глибокого і частого дихання із акцентом на вдих до виникнення легкого головокругу. При початку головокружіння слід зупинитись. Як правило, внаслідок такого дихання виникає перенасичення організму киснем, що призводить до стану піднесення, легкості і комфорту.

Третій етап цього типу є аналогічним завершальному етапу попереднього типу дихання – заспокоєння. Особа знаходить епіцентр комфортного стану в тілі і спокійним диханням поширює у просторі уяви цей стан спочатку по всьому тілу, а потім і за межі тіла. Також важливо побути у досягнутому стані до відчуття повноти і завершеності набутого стану.

Алгоритм реалізації третього типу дихальної психотехнології – супровід також складається із трьох етапів. Його змістом є сприяння з використання процесу дихання переживанню трансформації негативних посттравматичних станів особи у позитивні. Перший етап – підготовчий полягає у допомозі особі у з'ясуванні того факту, що її негативний стан є її позитивною, захисною реакцією на небезпечний, загрозливий зовнішній чинник. При цьому просимо особу згадати ситуації, в яких цей негативний стан (якого вона, як правило, хоче позбутись) виникає. Другий етап полягає у допомозі їй в усвідомлені відчуття цього стану як свого, як власної захисної реакції на загрозливий зовнішній чинник. Далі скеровуємо особу на визначення епіцентру цього негативного стану в тілі і зосереджуємо увагу і фокус спокійного дихання на цьому епіцентрі. Під час дихання надаємо простір цьому стану як власному захисту, сприяючи його захисному аспекту. Під час такого спокійного дихання виникають певні позитивні стани, такі наприклад, як тепло, спокій, комфорт. Змістом заключного третього етапу є вже знайоме з попередніх типів дихальних психотехнологій зосередження особи на епіцентрі набутих позитивних станів і їх поширення за допомогою уяви в своєму тілі із подальшим їх сприйняттям як таких, які виходять за межі тіла. Доцільним є певне перебування у досягнутих позитивних станах до відчуття завершеності процесу.

Дані технології використовуються нами при здійсненні спільних із державними та громадським організаціями проектів психологічного супроводу реадаптації учасників військових конфліктів та членів їхніх сімей до умов мирного життя в громадах м. Умань.

Список використаної літератури:

1. Алещенко В. І. Організація забезпечення збереження психічного здоров'я військовослужбовців. Методичний посібник для офіцерів, професорсько-викладацького складу, слухачів і курсантів ЗСУ. К.:, 2017. 134 с.

2. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості особистості: монографія. К.: Ніка-Центр, 2007. 432 с.

3. Сафін О. Реабілітація та реадаптація учасників бойових дій: психологічний аспект. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2016. Вип. 1. С. 38–43.

4. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій. Практичний посібник. Кропивницький. Імекс-ЛТД, 2019. 220с.

Рубанова Ольга Віталіївна
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ВІЙСЬКОВИМ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЬ З ЗОНИ БОЙОВИХ ДІЙ

Питання психологічного допомоги та консультування військовослужбовців завжди було актуальним у всьому світі. Однак в Україні ця проблема набула особливої гостроти в останні роки через конфліктні події на сході країни та через повномасштабне вторгнення росії. Україна зіткнулася з великими викликами у контексті війни. Це призвело до того, що тисячі військовослужбовців потребують психологічної допомоги для адаптації до мирного життя, подолання посттравматичних розладів, втрат товаришів та інших стресових ситуацій. Військовослужбовці, які повертаються із зони бойових дій, часто стикаються з проблемами адаптації в соціумі, втратами, стресом і травмами. Вони потребують ефективної психологічної підтримки. Зазначена проблема досліджувалась в роботах таких українських науковців, як Блінов О., Кокун О, Кравченко К., Ларінов С., Лозінська Н., Лящ О., Пішко І.,

Приходько І. , Сафін О, Сукіасян С. та інших.

Військовослужбовці – учасники бойових дій часто вирізняються характерними особливостями, що виявляються у певних психічних станах, процесах, властивостях, поведінці. Це, насамперед, можуть бути підвищена дратівливість, схильність до поганого настрою, нетерплячість, підвищена реактивність, напруженість, ознаки депресії, підвищена стомлюваність, апатичність, тривожність, страх, фобічні реакції, почуття провини, синдром втрати, агресивність, гнів, образа, злість, гіперболізоване відчуття справедливості, а також фіксація на втратах, труднощі з засинанням, нічні кошмари, тремор, неможливість зняти напругу, в тому числі тілесну, постійне відчуття небезпеки тощо. Однією із ефективних форм психологічної допомоги військовому є психологічне консультування [1; 2].

Психологічне консультування – це форма роботи психолога, яка передбачає допомогу воїну (або члену його родини) у з'ясуванні його особистісних та інших проблем, які проявляються в особистому житті, професійній діяльності й у спілкуванні людьми, в їх усвідомленні; зняття у нього психічного напруження, підвищення компетентності та надання допомоги щодо ухвалення оптимальних рішень щодо подолання цих проблем, а також формування соціально доцільної поведінки. Консультування здійснюється зазвичай у формі спеціально організованої бесіди психолога з клієнтом [3].

Крім психологічного консультування з військовослужбовцями, які повернулись із зони бойових дій, психолог також може застосовувати інші методи психологічної допомоги:

- індивідуальна та групова терапія: індивідуальні сесії з психологом або групові заняття можуть допомогти військовим обговорити свої переживання, зрозуміти свої емоції та знайти способи справляння з ними;

- елементи когнітивно-поведінкової терапії (КПТ): особливо ефективна для лікування ПСР, а також інших анксіозних та депресивних розладів;

- тренінги стрес-менеджменту: навчання військових методам релаксації, медитації та іншим технікам зменшення стресу;

- терапія сім'ї: допомога у вирішенні сімейних конфліктів, покращення комунікації між членами сім'ї;

- арт-терапія: цей метод може бути корисним для військових, які відчувають труднощі у вираженні своїх почуттів словами;

- елементи експозиційної терапії: використовується для обробки травматичних спогадів, дозволяючи особі зазнати та обробити свої спогади в безпечному оточенні.

Отже, високий рівень стресу, травмуючі переживання та віддаленість від родини роблять психологічну допомогу критично важливою для військових. Надання якісної, своєчасної та відповідної допомоги може значно покращити якість їхнього життя та сприяти їхній успішній адаптації до цивільного життя. Військовослужбовці потребують специфічної психологічної підтримки, адаптованої до їх унікальних викликів та потреб. Інтегрований підхід, що комбінує різні методи, може надати найкращі результати у підтримці психічного благополуччя військових.

Список використаної літератури:

1. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Корня Л. В. Психологічне вивчення особового складу Збройних Сил України : метод. посіб. К. : НДЦ ГП ЗСУ, 2019. 288 с.

2. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с

3. Основи психологічного консультування : навч. посіб. / Людмила Іванівна Магдисюк, Раїса Петрівна Федоренко. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. – 360 с.

Токар Іван Андрійович
Уманський державний університет імені Павла Тичини
Науковий керівник: Гуртовенко Наталія Вікторівна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК НАСЛІДОК ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В СІМ'Ї

За С. М. Зінченко, в основі формування девіантної поведінки лежить взаємодія біологічних чинників та факторів навколишнього середовища.

До біологічних факторів ризику належать:

- генетичний ризик (при цьому не доведено, що існує пряма залежкість

передачі девіантної поведінки через ген, мається на увазі передача конституційно-типологічних рис);

- гормональні фактори (наприклад, андрогени статевих залоз хлопчиків-підлітків пов'язані з агресивною поведінкою);
- нейрохімічні чинники;
- нейрофізіологічна реактивність.

До соціальних факторів ризику належать:

- сімейні фактори (психічні захворювання батьків, алкоголізм, наркоманія; стійкі та тяжкі проблеми у стосунках між батьками, а також жорстокість та занедбаність; імпульсивно-агресивний стиль поведінки в родині);
- вплив малої референтної групи, особливо з асоціальними формами поведінки, економічні негаразди, проблема зайнятості тощо.

Жорстоке поводження в сім'ї може спричинити серйозні психічні травми, які призводять до розвитку девіантної поведінки у потерпілого.

Діти, які пережили жорстоке поводження, можуть вчитися реагувати на стрес агресією, що може виявитися у взаємодії з оточуючими.

Відсутність адекватних механізмів вирішення конфліктів може призвести до девіантної поведінки як спроби виразити власне страждання чи оточуючі

проблеми.

Діти, які переживають жорстокості вдома, можуть мати труднощі у встановленні дружби з однолітками та дотриманні правил у школі, що може вести до відчуття відстороненості та неприйнятності.

Деякі особи, які стали жертвами жорстокості в дитинстві, можуть проявляти ризиковану поведінку, таку як вживання наркотиків чи алкоголю, небезпечні сексуальні вчинки тощо.

Жорстоке поводження може призвести до нерозвиненої навички вирішення конфліктів та відсутності здатності контролювати емоції, що може призвести до девіантної поведінки.

Для тих, хто стикнувся із жорстокістю вдома, важлива психологічна підтримка для допомоги їм впоратися із травмами та уникнути девіантної поведінки.

Травматичний вплив на психічне здоров'я:

- Жорстоке поводження в сім'ї може спричинити серйозні психічні травми, які призводять до розвитку девіантної поведінки у потерпілого.

Моделювання агресивної поведінки:

- Діти, які пережили жорстоке поводження, можуть вчитися реагувати на стрес агресією, що може виявитися у взаємодії з оточуючими.

Навчання безконтрольній поведінці:

- Відсутність адекватних механізмів вирішення конфліктів може призвести до девіантної поведінки як спроби виразити власне страждання чи оточуючі проблеми.

Проблеми взаємодії з однолітками та авторитетами:

- Діти, які досвідчують жорстокості вдома, можуть мати труднощі у встановленні дружби з однолітками та дотриманні правил у школі, що може вести до відчуття відстороненості та неприйнятності.

Схильність до ризикованої поведінки:

- Деякі особи, які стали жертвами жорстокості в дитинстві, можуть проявляти ризиковану поведінку, таку як вживання наркотиків чи алкоголю, небезпечні сексуальні вчинки тощо.

Неадекватне вирішення конфліктів та відсутність емоційного контролю:

- Жорстоке поводження може призвести до нерозвиненої навички вирішення конфліктів та відсутності здатності контролювати емоції, що може призвести до девіантної поведінки.

Важливість психологічної підтримки:

- Для тих, хто стикнувся із жорстокістю вдома, важлива психологічна підтримка для допомоги їм впоратися із травмами та уникнути девіантної поведінки.

Роль соціокультурного середовища в формуванні девіантної поведінки:

- Вивчення впливу соціокультурних чинників, таких як релігія, традиції та цінності, на виникнення та поширення девіантної поведінки серед осіб, які стали жертвами сімейного насильства.

Ефективність психологічної підтримки для жертв сімейного насильства:

- Аналіз ефективності різних форм психологічної підтримки, таких як терапія, групові сесії, та програми соціальної адаптації, у полегшенні девіантної поведінки та покращенні якості життя жертв сімейного насильства.

Роль внутрішніх ресурсів у подоланні девіантної поведінки:

- Вивчення внутрішніх механізмів та сил особистості, які можуть допомагати подолати негативні наслідки сімейного насильства та уникнути розвитку девіантної поведінки.

Правовий аспект девіантної поведінки в контексті сімейного насильства:

- Аналіз правових норм, які регулюють випадки девіантної поведінки у жертв сімейного насильства, включаючи питання захисту прав дітей та доступ до правосуддя.

Порівняльний аналіз девіантної поведінки у різних культурах:

- Порівняльне вивчення проявів девіантної поведінки серед жертв сімейного насильства у різних культурах, з фокусом на взаємодії соціокультурних та психологічних факторів.

Специфіка девіантної поведінки у дітей та підлітків:

- Аналіз форм та проявів девіантної поведінки у віковій групі дітей та підлітків, які стали жертвами жорстокого поводження в сім'ї, з урахуванням

психологічних та соціальних аспектів.

Вплив гендерних ролей на розвиток девіантної поведінки:

- Вивчення того, як стать може впливати на ризик розвитку девіантної поведінки внаслідок сімейного насильства, а також дослідження ролі гендерних стереотипів у цьому контексті.

Психологічні механізми виникнення девіантної поведінки:

- Розгляд психологічних факторів, які можуть призводити до виникнення девіантної поведінки, таких як відчуття безпорадності, низька самооцінка, втрата довіри тощо, у контексті жорстокого поводження вдома.

Превенція та інтервенції в контексті девіантної поведінки:

- Розгляд програм та стратегій превенції девіантної поведінки серед осіб, які пережили сімейне насильство, а також ефективних інтервенційних методик для покращення психологічного стану та соціальної адаптації.

Список використаної літератури:

1. Чайковська О.М. Складові системи чинників девіантної поведінки підлітків. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2015. Випуск 28. С. 627-637.

2. Гарасимів Т.З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 420 с

3. Максимова Н. Ю. Виховна робота з соціально дезадаптивними школярами: Київ : ІЗМН, 1997. 136 с.

Франко Тетяна Світланівна
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський
Науковий керівник – Московчук Людмила Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

КОМП'ЮТЕРНЕ ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ОВОЛОДІННЯ ЗМІСТОВОЮ ЛІНІЄЮ «ПРОСТОРОВІ ВІДНОШЕННЯ. ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ» У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Аналіз проблеми опанування молодшими школярами елементів геометрії, формування просторових уявлень, розвитку образного мислення (Г. Белошиста, М. Волчаста, Г. Гаркавцева, О. Гармаш, О. Знаменська, О. Кострова, Е. Маклаєва, О. Новікова, Л. Петрич, О. Пушко, Л. Секретарева, В. Сутягіна та ін.) свідчить, що початкова геометрична підготовка молодших школярів не відповідає сучасним вимогам суспільства, адже не забезпечує належний розвиток просторового мислення, яке є найважливішою частиною інтелектуального розвитку дітей загалом [3].

При вивченні геометричного матеріалу в початковому курсі математики молодші школярі стикаються з певними образними конфліктами. Примусове вивчення планіметричного матеріалу призводить до виникнення суперечності між набутим дитиною досвідом (ігрова діяльність із кубиками, пірамідами, конструктором Lego, м'ячем тощо) та геометричним матеріалом, який вивчається [1]. Учням, у яких у цей період не сформувалось просторове мислення, буде досить проблематично надолужити прогалини під час вивчення систематичного курсу геометрії. Отже, за таких умов говорити про відповідність геометричної підготовки молодших школярів сучасним вимогам освіти досить складно [2, с. 25].

З метою підвищення якості початкової освіти педагоги широко впроваджують в освітній процес сучасні комп'ютерні програми ігрового характеру. Використання ігрових комп'ютерних програм на уроках математики при засвоєнні геометричних понять здатне наочно розкрити суть просторового поняття чи зміст геометричної задачі, при потребі повернутися до певного етапу уроку, надолужити прогалини у знаннях, повторити та доповнити зміст теми [4, с. 158].

Вивчення психолого-педагогічних і методичних аспектів питання використання комп'ютерних навчальних програм та ігор в процесі

геометричної пропедевтики на уроках математики в початкових класах дало змогу створити власний програмний продукт – навчальну комп'ютерну програму «Наочна геометрія для початкових класів». Метою програми є допомогти молодшим школярам засвоїти змістову лінію «Просторові відношення. Геометричні фігури» початкового курсу математики.

Кожен урок математики з використанням навчальної комп'ютерної програми «Наочна геометрія для початкових класів» умовно розділений на понятійні блоки, що дає можливість використовувати геометричний матеріал частинами, на різних етапах уроку (пояснення нового матеріалу, закріплення та повторення вивченого матеріалу).

Дана навчальна комп'ютерна програма перетворює більшість розділів змістової лінії «Просторові відношення. Геометричні фігури» в «математику для всіх», а геометричний матеріал робить простим і зрозумілим. Доступна учням початкових класів, які не володіють мовою програмування та функціями текстових, графічних, музичних редакторів.

Комп'ютерну навчальну програму необхідно розглядати як особливий засіб роботи на уроках математики, що стимулює творчу активність дітей. Програма цікава завдяки ігровим завданням. Містить не тільки інформативний матеріал, але й способи та засоби розв'язування задач геометричного змісту, мотиви, які стимулюють пізнавальну активність здобувачів початкової освіти. Учень, працюючи з даною програмою, має реальну можливість бачити на екрані результат своєї роботи.

Комп'ютерна навчальна програма «Наочна геометрія для початкових класів» допоможе молодшим школярам:

– краще засвоювати геометричний матеріал на уроках математики,

– виявити та усунути прогалини у знаннях, досягнути високого рівня інтелектуального розвитку;

– викликати позитивні емоційні реакції, що сприятимуть корекції і розвитку психічних процесів.

Отже, використання навчальних комп'ютерних програм ігрового характеру на уроках математики в початковій школі сприяє не лише кращому засвоєнню

геометричних понять молодшими школярами, але й зростанню інтересу до пізнання, індивідуалізації навчання, розвитку творчих здібностей учнів.

Список використаної літератури:

1. Воєвода А. Л., Михайленко Л. Ф., Пудова С. С. Застосування концепції «Game Based Learning» в освітньому процесі. URL: http://surl.li/fdtey (дата звернення: 12.10.2023).

2. Куракіна Г. Використання інформаційних технологій на уроках математики. *Школа*. 2012. № 2. С. 25-26.

3. Пушко О. В. Використання ІКТ на уроках математики. URL: https://naurok. com.ua/vikoristannya-ikt-na-urokah-matematiki-92195.html#_Toc498622583 (дата звернення: 12.10.2023).

4. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навч. посіб. / Г. Г. Швачич та ін. Дніпро : НМетАТ, 2017. 230 с.

Хмуровська Тетяна Віталіївна
бакалавр, 23 Соціальна робота
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
Науковий керівник: Залібовська-Ільніцька Зоя Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ФАКТОРИ, ЯКІ ОБУМОВЛЮЮТЬ ВИЯВЛЕННЯ АГРЕСІЇ У ПІДЛІТКІВ

Перехідний етап між дитинством і дорослістю, за дослідженнями вчених, може тривати з десяти аж двадцяти п’яти років. Юридично в Україні дітей до 14 років називають малолітніми, а з 14 до 18 років неповнолітніми. Проблеми агресії у осіб підліткового віку були завжди актуальними для науковців. Зазначимо, що агресивна поведінка є вмотивованою деструктивною поведінкою підлітків, яка порушує соціальні норми, завдає шкоди об’єкту нападу та самому нападнику, завдає фізичної та психічної шкоди іншим або викликає у них психологічний дискомфорт[8].

Причини підліткової агресії можуть бути як об'єктивними, так і

суб'єктивними. Об’єктивними чинниками, що формують мотивацію агресивної та жорстокої поведінки підлітків, є економічні та соціальні умови суспільства: економічна нестабільність, криза, безробіття, різка поляризація на бідних і багатих, з подальшою презентацією яскравого способу життя в ЗМІ. Водночас зниження моральних вимог людини до себе, суспільства, конкретної особистості, втрата культурних і духовних цінностей, зниження особистої відповідальності значною мірою сприяли формуванню у неповнолітніх форм агресивної та жорстокої поведінки. Суб’єктивними чинниками, що сприяють вибору підлітками агресивних форм поведінки, можуть бути психічні аномалії. [1, с.26-28].

Серед різноманітних взаємопов’язаних факторів, які впливають на виявлення агресії, можна виділити наступні: індивідуальні фактори, які діють на рівні психобіологічних передумов асоціальної поведінки, що гальмують соціальну адаптацію особистості, психолого-педагогічні фактори, що проявляються у недоліках шкільного та сімейного виховання соціально-психологічні фактори, що виявляють несприятливі особливості взаємодії неповнолітніх з оточенням (сім'єю, вулицею, виховним колективом) особистісні фактори, що проявляються насамперед у пошуку індивідом середовища спілкування позитивні та вибіркові установки; соціальні фактори, що визначаються соціальними та соціально-економічними умовами існування суспільства. Основними причинами агресивної поведінки є педагогічна та соціальна занедбаність, різноманітні відхилення у фізичному та психічному здоров’ї. [2, с.104-106].

Термін «агресія» часто асоціюється з негативними емоціями – такими, як злість; з мотивами – такими, як прагнення образити або нашкодити; та навіть з негативними установками, – такими, як расові або етнічні забобони. Незважаючи на те, що всі ці чинники, безсумнівно, грають важливу роль в поведінці, результатом якого стає заподіяння шкоди, їх наявність не є необхідною умовою для подібних дій. Проте, злість зовсім не є необхідною умовою нападу на інших; агресія розгортається як у стані цілковитої холоднокровності, так і надзвичайно емоційного збудження [3, с.35].

Не менш важливим чинником становлення агресивних форм поведінки є взаємини з однолітками.

Діти засвоюють різні моделі поведінки (як прийнятні, так і неприйнятні в соціумі) в ході взаємодії з іншими дітьми. І різні форми агресивної поведінки також виникають при спілкуванні з однолітками.

Гра з однолітками дає дітям можливість навчитися агресивних реакцій (наприклад, пущені в хід кулаки або образа). Гучні ігри, в яких діти штовхаються, наздоганяють одне одного і намагаються заподіяти один одному якусь шкоду – фактично можуть виявитися порівняно «безпечним» способом навчання агресивної поведінки. Діти кажуть, що їм подобаються їх партнери по шумним іграм, і вони рідко отримують травми під час таких ігор. [4, с.197-198].

Проблема підліткової агресивної поведінки зачіпає все суспільство і викликає глибоке занепокоєння педагогів і батьків. У зв’язку з цим сучасний етап розвитку українського суспільства спрямований на виховання у підростаючого покоління позитивного ставлення до життя та вміння неагресивно та толерантно висловлювати особисті бажання. [6, с.18-19].

Агресія має дві форми: ворожа агресія, яка виникає внаслідок таких емоцій, як гнів, і спрямована на заподіяння шкоди, і інструментальна агресія, яка розуміється як засіб досягнення певної позитивної мети. Дослідження агресії в підлітковому віці є необхідним, оскільки підлітковий вік - це здебільшого період, коли рівень прояву агресивності є майже найвищим. [5, с.145]

Діти-підлітки особливо залежні від мікросередовища та ситуації. Сім'я є однією з детермінант мікросередовища, що впливає на формування особистості. При цьому вирішальним є не її склад - повний чи неповний, - а етична атмосфера і взаємовідносини, що складаються між дорослими членами сім'ї, між дорослими і дітьми. Встановлено, що діти з робочого класу мають найбільш виражені рівні фізичної агресивної поведінки. Водночас негативні емоції у підлітків цієї групи були мінімальними. Вербальні форми агресивної поведінки характерні для більшості підлітків із сімей із працівниками середньої ланки. Водночас для цих підлітків характерний відносно низький рівень

фізичних форм агресивної поведінки. [3, с.34].

Таким чином, підлітковий вік є періодом серйозної кризи розвитку, яка часто супроводжується ризикованою поведінкою та відхиленнями. Перед підлітками стоїть завдання формування власного погляду на життя і потребує мудрих і ненав'язливих порад дорослих. Роль агресивних тенденцій в підлітковому середовищі відображає одну з гострих соціальних проблем нашого суспільства, де за останні роки різко виросла молодіжна злочинність, особливо злочинність підлітків. Варто продовжувати вивчення змін у поведінці неповнолітніх, формувати у них стійкі компетентності особистості, м'які навички. Для досягнення бажаного результату використовувати інноваційні методи.

Список використаної літератури:

1. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методологічні основи: монографія. Київ: Наук. світ, 2006. 34с.
2. Берестюк М. Основні форми агресивної поведінки учнів ПТНЗ: результати дослідження на прикладі Дніпропетровської області. 2012. № 5. С. 18–19.Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 3 грудня 2020 року №1053-IX/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20 (дата звернення: 21.10.2023).
3. Журавель Т. В., Грицай Є. Ю Попередження агресивної поведінки підлітків як наслідку насильства в сім'ї. Соціально-педагогічна підтримка сім'ї з дитиною : матеріали Всеукраїнського наук.-практ. семінару (м. Запоріжжя, 20 березня 2014 р.). Запоріжжя : НЗУ, 2014. 26-28 с.
4. Зінченко Л. М. Проблема профілактики та корекції проявів агресії у підлітків. Наукові записки. Київ, 2005. №26. С. 145.
5. Карпінська Т. Основні методи та прийоми попередження і контролю агресивної поведінки .Психологія і суспільство. 2010. № 4 (42). С. 104-106.
6. Павелків В.Р. Розробка комплексу методик психодіагностики відхильної поведінки підлітків. Наука і освіта. Одеса, 2004. № 6-7. С. 197-198.

Шевчук Ольга Петрівна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
Науковий керівник: Тептюк Юлія Олександрівна,
кандидат психологічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ВІКТИМНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Питання віктимності сучасної молоді все частіше привертає увагу дослідників – правознавців, соціологів, психологів. Причини та умови віктимності мають соціально обумовлений характер. Складні життєві ситуації, які виникають за умов трансформації суспільства, можуть мати потужний віктимогенний вплив на людину, особливо молоду, та інколи призвести до віктимізації особистості. Військовий стан у країні призвів до глибинної переорієнтації молоді, зробив її більш вразливою. Отже, дослідження питання віктимності молодих людей є важливим з точки зору профілактичної та корекційної роботи із цією віковою категорією.

Питаннями віктимності та віктимної поведінки в Україні займались відомі науковці О. Джужа, А. Зелінський, І. Даньшин, В. Туляков, А. Закалюк, Л. Давиденко, Є. Моісеєв, О. Литвинов, Б. Головкін та інші. Завдяки їх працям, ці феномени були досить детально досліджені і разом з цим вони набули різноманітних тлумачень.

Віктимність – це схильність суб’єкта до поведінки, що підвищує шанси на вчинення злочину щодо нього. Віктимність визначається сукупністю емоційно-особистісних особливостей, що сприяють дезадаптивному стилю реагування суб’єкта, яке призводить до шкоди його фізичному або емоційно-психічному здоров’ю [2].

До індивідуально-психологічних чинників належать емоційно-установча готовність особи, що виявляється або в агресивному реагуванні, або як конформна поведінка; неадекватна самооцінка, схильність до самознецінення, тривожність, фрустрація; наявність сформованих і закріплених ригідних патернів – моделей віктимної поведінки; індивідуально набутий досвід у зв’язку з пережитими травматичними подіями в житті; наявність зразків віктимної поведінки в близькому (референтному) оточенні.

До соціально-психологічних чинників, що детермінують віктимну поведінку, належать соціально-культурні особливості віктимізації (віктимізація суспільства, вплив засобів масової інформації); «сімейний фактор» (наявність агресивної або ігноруючої моделі виховання, психопатологія одного з членів сім'ї, порушення емоційного клімату в сім'ї, наявність моделей жертовної поведінки батьків, фізичне насильство, алкоголізація, подружні конфлікти); «соціально-педагогічний фактор» (відсутність індивідуального підходу, віктимна деформація педагога, образливе ставлення з боку педагога та однокурсників, психологічне і фізичне насилля та ін.).

Таким чином, майже кожна молода людина набувала статусу жертви упродовж свого життя, і навіть неодноразово. Більшість таких випадків, де особа стикається з ситуаціями психологічного насильства, є середовище однолітків, воно приходиться більше на шкільні роки, ніж на студентські, тобто шкільні роки є більш психологічно небезпечними для несформованої особи.

Віктимність особи– це динамічне поняття, яке може змінюватись протягом усього життя та залежить від різних чинників та в першу чергу від особистості, її освідомлення. В залежності від індивідуальних психологічних особливостей, віку, віктимологічних властивостей у юнаків формуються певні види віктимності. Встановлено, що загальна віктимність залежить від віку, статі, роду діяльності, соціального статусу людини, спеціальна віктимність – вид психічної, психологічної та емоційної нестійкості.

Оскільки віктимність зумовлена комплексом меншовартості, нездатністю брати на себе відповідальність, безпорадністю, то, розуміючи причиннонаслідкові зв'язки виникнення віктимізації, запобігання віктимної поведінки може відбуватися шляхом розробки та запровадження в систему освіти науковонавчальних заходів, лекцій та майстер класів з цієї теми, а також формування свідомого негативного ставлення до агресії та до віктимної поведінки як до форм порушення прав людини.

Список використаної літератури:

1. Дерев'янко С.П. Емоційні особливості рольової віктимності молоді. Проблеми психологічної безпеки сучасної молоді: монографія / за наук. ред. О. Ю. Дроздова. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. С. 48–60.

2. Петрунько, О., Паціора, Г. (2023). Особливості віктимної поведінки молоді. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2023. № 2(70). С. 159–165. https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-159-165

Шевченко Ірина Іванівна,
магістр, 23 Соціальна робота
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
Науковий керівник: Залібовська-Ільніцька Зоя Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ:ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Управління персоналом є дуже поширеним і суспільно значущим соціально-економічним явищем; особливо в умовах воєнного стану.

До головних функцій процесу управління персоналом науковці відносять такі: вироблення рішень і контроль за їхнім виконанням. Важливо звернути увагу, що необхідність забезпечення виконання цих функцій допомагає розглядати управління персоналом як інформаційний процес, тобто такий, що функціонально включає одержання, передачу, обробку (перетворення), збереження і використання інформації [3].

Інформаційне забезпечення системи управління персоналом - це сукупність реалізованих рішень щодо обміну, розміщення і форм організації інформації, яка циркулює в системі управління при її функціонуванні. Воно включає оперативну інформацію, нормативно-довідкову інформацію, класифікатори техніко-економічної інформації і системи документації (уніфіковані та спеціальні) [2].

Головною метою матеріально-технічного забезпечення системи менеджменту персоналу є максимально ефективне сприяння вирішенню завдань управління з мінімальними трудовими і вартісними витратами.

Узагальнене матеріально-технічне забезпечення системи управління персоналом організації - це комплекс взаємозалежних технічних засобів збору, реєстрації, нагромадження, передачі, обробки, виведення і надання інформації, а також засобів оргтехніки[3].

Відповідно до послідовності стадій технологічного процесу перетворення інформації, всі технічні засоби, які можуть бути використані в службі управління персоналом, умовно можна розділити на п´ять груп:

1. Засоби збору і реєстрації інформації для перетворення форми інформації у вид, зручний для дистанційної передачі та подальшої обробки (пристрої підготовки даних, реєстратори інформації, пристрої збору інформації).

2. Засоби передачі інформації (системи телетайпного, телефонного, факсимільного зв´язку).

3. Засоби збереження інформації (зовнішні запам´ятовуючі пристрої персональних комп´ютерів, картотеки).

4. Засоби обробки інформації (засоби обчислювальної техніки), які призначені для перетворення вихідних даних у підсумкову інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень.

5. Засоби видачі інформації, які призначені для перетворення інформації у вид, зручний для сприйняття (друкувальні пристрої, знакові індикатори, дисплеї та ін.) [1].

Основною проблемою управління персоналом на сучасному підприємстві є недостатнє приділення уваги своїм працівникам, від чого можна отримати безліч негативних наслідків, наприклад: плинність кадрів, незадоволеність працівників своїм робочим місцем, зниження продуктивності праці. Варто кожному керівнику удосконалювати інформаційне забезпечення як соціальної складової управлінням приватним підприємством.

Список використаної літератури:

1. Болтак О. Л. Шляхи вдосконалення системи управління підприємством. *Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна».* URL: http://nauka.zi_net.info/9/boltak.php

2. Ядворська О. Оцінка персоналу в системі ефективного управління // Економіка та держава. 2009. №1. С.60-63

3. Крушельницька О.В., Мельничук Д.П. Управління персоналом: навч. посібник. К.: Кондор, 2003. 296 с.

Шуляк Тетяна
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
Науковий керівник: Матрос О. О.
кандидат педагогічних наук, доцент

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Тема соціального забезпечення військовослужбовців України набула неабиякого значення з початку збройної агресії російської федерації. Неувага до питань соціального захисту військовослужбовців веде до невиконання встановлених стандартів та відсутності послідовної і чіткої сформованої політики формування соціальних норм, знижує боєздатність Збройних Сил України, зникає активність у їх фаховій підготовці та падають моральні якості.

В Україні діє розгалужена система нормативно-правових актів, що регулюють відносини соціального захисту військовослужбовців, які за юридичною силою можна поділити на конституційні, міжнародно-правові, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти. Саме завдяки цій нормативно-правовій базі військовослужбовці мають право на отримання послуг та матеріальних виплат, що передбачені їм на законному рівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аспекти соціального забезпечення військовослужбовців досліджували такі науковці як: : В.І. Алещенко, В.М. Бондар, О.С. Бухтіяров, О.С. Верба, І.П. Дацюк, В.І. Кириленко, С.С. Корольов, І.В. Матюрін, А.Л. Папікян, С.П. Пасіка, В.Й. Пашинський, Ю.О. Прудов, О.П. Сайнецький, А.М. Синиця.

Більшість з цих науковців вважають значення «соціальне забезпечення»

та «соціальний захист» тотожними та взаємопов'язаними. А інша частина вважає, що термін «соціальний захист» більш широким чим термін «соціальне забезпечення».

Мета статті - проаналізувати соціальне забезпечення та правовий захист військовослужбовців Збройних Сил України.

Виклад основного матеріалу. Збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності [1].

Соціальне забезпечення військовослужбовців є важливою складовою нашої держави. При визначенні поняття "соціальне забезпечення військовослужбовців", слід зазначити, що воно законодавчо відсутнє, на законодавчому рівні цей термін зазначається як "соціальний захист військовослужбовців".

За роки незалежності в Україні було прийнято низку законодавчих актів, які регулюють питання соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, їх прав і свобод, гарантій, пільг і компенсацій. До них можна віднести такі Закони України як: «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про Збройні Сили України», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Питання соціального та правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей регулюються більш ніж 40 законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Враховуючи ситуацію в країні, законодавство про соціальний і правовий захист військовослужбовців зазнає постійних змін.

Соціальний захист військовослужбовців - діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі

повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [2].

Питання соціального захисту військовослужбовців та їх родин регулюються Законом України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”. Саме він визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов’язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі.

Військова служба відноситься до особливої сфери діяльності, тому військовослужбовці для якісного виконання своїх обов’язків потребують різних видів забезпечення: матеріального, продовольчого, речового, житлового, медичного та інших.

У Збройних Силах України є такі види соціального забезпечення:

- грошове;
- продовольче;
- речове;
- медичне забезпечення;
- житлове;
- виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців.

У Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» зазначено, що військовослужбовці та члени їх сімей, які мають право на пільги, гарантії та компенсації відповідно до цього Закону, користуються пільгами, гарантіями та компенсаціями, встановленими для громадян України законами та іншими нормативно-правовими актами, а також рішеннями органів місцевого самоврядування. Якщо такі особи одночасно мають право на отримання однієї і тієї ж пільги,

гарантії чи компенсації з кількох підстав, то їм надається за їх вибором пільга, гарантія чи компенсація тільки з однієї підстави, крім випадків, передбачених законами [2].

Висновок. Підводячи підсумки можна сказати, соціальне забезпечення військовослужбовців в нашій країні в даний час є надзвичайно важливою сферою життя. Завдяки соціальному забезпеченню військовослужбовці можуть відчувати підтримку від держави в різних сферах свого життя.

Аналізуючи нормативно-правові акти, що розкривають суть та значення соціального забезпечення, можна сказати що держава намагається забезпечити гідний рівень життя для військовослужбовців. Військовослужбовці отримують пільги, гарантії та компенсації відповідно до цього Закону, користуються пільгами, гарантіями та компенсаціями, встановленими для громадян України законами та іншими нормативно-правовими актами, а також рішеннями органів місцевого самоврядування.

Список використаної літератури:

1. Про Збройні Сили України. *Офіційний веб портал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text (дата звернення: 17.10.2023).

2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. *Офіційний веб портал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text (дата звернення: 17.10.2023).

Штангей Світлана Василівна, к.пед.н.,
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»,
Ачкасова Валерія Борисівна, студентка 405-С групи
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

ЗАКОНОДАВЧА РЕОРГАНІЗАЦІЯ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Війна стала справжнім викликом для соціальної сфери України.

Наскільки добре нація відреагувала, можна побачити вимушених іммігрантів, які на власному досвіді переконалися в рівні готовності нашої системи до тотальної війни. Але, крім державних послуг, від яких ми чомусь найбільше залежимо, в Україні існує безліч альтернативних служб допомоги, діяльність яких забезпечують міжнародні організації та державні установи.

Збитки, у тому числі психологічні, матеріальні та фізичні, спричинені війнами, військовими діями та тимчасовою окупацією, є одним із факторів, що негативно впливають на життя окремих людей, сімей, особливо сімей з дітьми, а тому більшість людей потребують підтримки соціальних працівників [2].

Організовуючи свою роботу в мирний час, ми розуміємо, що соціальна робота та надання соціальних послуг є професійною діяльністю, і тут, як і в медицині, важливо не нашкодити, тому дуже виважено необхідно підійти до прийняття рішень, досконало вивчали ситуацію кожної людини, її проблеми та можливості, працювати лише в тісному контакті з людьми, максимально залучатися до вирішення власних проблем, працювати на договірних відносинах з людьми.

Надання соціальних послуг регулюється Законом України «Про соціальні послуги», а надання соціальних послуг складається з кількох етапів: аналіз звернення, оцінка потреб, визначення середньомісячного сукупного доходу заявника, прийняття рішення, створення персонального плану, укладення договору, виконання договору, моніторинг займає до 10 робочих днів [4].

Рішення про надання соціальних послуг приймаються структурними управліннями з питань соціального захисту населення виконавчих органів сільських, селищних і міських рад, місцевих державних адміністрацій з питань надання стаціонарної допомоги. Крім того, виконавчі органи сільських, селищних та міських рад можуть приймати рішення про призначення фізичним особам догляду за родичами та виплату компенсації.

Сьогодні кожен день, кожна година можуть визначати життя і здоров'я людини. Наприклад, літня людина, родич якої переїхав у безпечніше місце, залишається вдома сама і потребує допомоги соціальних працівників. Тому Мінсоцполітика організовуватиме роботу з надання соціальних послуг в умовах

воєнного стану, а місцева влада працюватиме за механізмом екстреного (кризового) надання соціальних послуг, зокрема це стосується громадян, які перебувають на територіях ведення бойових дій та внутрішньо переміщених осіб. Така організація роботи забезпечує оперативне, протягом однієї доби, прийняття рішення про надання соціальних послуг [3].

В рамках екстреного (кризового) механізму надаються різноманітні соціальні послуги, включаючи догляд і лікування вдома, надання притулку, консультування, соціальний супровід сімей з дітьми, натуральну допомогу.

Уряд під час військового стану спростив процедуру прийняття рішень щодо надання соціальних послуг у закладах соціального захисту населення, стаціонарних відділеннях територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) або центрів надання соціальних послуг.

Наразі рішення приймаються за заявою громадянина, а після влаштування в заклад працівники за потреби допоможуть відновити документи, що посвідчують особу, та вирішити інші питання. Але тут важливо те, що людина має притулок, задовольняється її основні базові потреби (їжа, вода, одяг), забезпечується та здійснюється догляд, надається психологічна підтримка.

Наразі в інтернатні заклади за спрощеним порядком поміщено близько 4 тисяч осіб. Водночас 26 квітня 2022 року Президент України Володимир Зеленський підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях», який Верховна Рада України ухвалила 14 квітня 2022 року [1].

Прийнятим законом вносяться зміни Законів України «Про соціальні послуги» та «Про правовий режим воєнного стану», зокрема:

- повноваження виконавчих органів обласних, Київської міської державних адміністрацій, сільських, селищних і міських рад будуть розширені шляхом надання їм можливості визначати деталі прийняття рішень щодо надання соціальних послуг у випадках надзвичайної ситуації на території України під час воєнного стану;

➢ встановлюється, що всі соціальні послуги надаватимуться безоплатно особам, які постраждали від пожеж, стихійного лиха, катастроф, бойових дій, терористичних актів, збройних конфліктів та тимчасової окупації;

➢ соціальні послуги, що надаються державними/комунальними надавачами соціальних послуг (надання притулку, догляд, матеріальна допомога, натуральна допомога, транспортні послуги тощо), були запроваджені під час воєнного стану в Україні та окремих її регіонах. Для внутрішньо переміщених осіб за новим місцем проживання/перебування, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок воєнних дій, терористичних актів, збройного конфлікту чи тимчасової окупації, Кабінет міністрів надаватиме кошти в установленому порядку.

Висновки. Реалізація прийнятого закону дасть змогу оперативно надавати соціальні послуги із захисту життя та здоров'я особам і сім'ям, які постраждали внаслідок введеного воєнного стану на території України.

Список використаної літератури:

1. Довідка про хід виконання постанови Кабінету Міністрів України від 27.08.2004р. № 1126 «Про заходи щодо вдосконалення соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю». Розвиток мережі закладів соціального обслуговування. // Інформація і право (інформаційно-довідниковий бюлетень). 2007. № 4. С. 92−105.

2. Закон України «Про соціальні послуги» (Відомості Верховної Ради, 2003, № 45, ст. 358.) [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/

3. Збірник нормативно-правових актів з питань діяльності спеціалізованих закладів і формувань у сфері соціальної підтримки сім'ї, дітей та молоді / Леонтьєва Л. Є., Вакуленко О. В. – Київ: Держ. ін-т розв. сім'ї та молоді, 2007. 280 с.

4. Соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа: посібник до тренінгового курсу з підготовки спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді / [Авельцева Т. П., Зимовець Н. В., Бойко Ю. М. та ін.]. – Київ: Держсоцслужба,

2008. 240 с. (Серія «Соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб з їх числа»: у 3 кн., кн. 1).

Штангей Світлана Василівна, к.пед.н.,
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»,
Майстренко Володимир Максимович, студент 405-С групи
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

НОВІ ГОРИЗОНТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна стала справжнім викликом для соціальної сфери України. У роки війни професійна соціальна робота, з одного боку, розширила свій напрямок, методи та форми роботи, ґрунтуючись на багаторічному досвіді, зокрема міжнародному, але з іншого боку, сформувалося явище соціальної роботи на основі морального зобов'язання, взаємної підтримки та самовідданості всіх громадян у поєднанні із професійною діяльністю фахівців соціальної роботи [2].

Люди, які отримують соціальні послуги з будь-яких причин (або їх сукупності), таких як вік, самотність, хвороба, соціальні проблеми, бідність і т. д., перебувають у вразливому становищі і тому менш стійкі до різних криз. Ті, хто не в змозі самостійно вийти з дому, не в змозі подбати ні про себе, ні про своїх дітей, фактично залежать від допомоги ззовні, залишаються практично беззахисними у ситуаціях військової загрози. Для сімей, де один або обидва батьки страждають від наркозалежності, складних стосунків чи насильства, проблеми, пов'язані з війною, можуть бути надзвичайно важкими [3].

Новим напрямом соціальної роботи стало створення мобільних бригад.

До основних послуг мобільних команд належать:

- екстрене реагування та здійснення виїздів до постраждалих
- надання першої психологічної допомоги та психологічної підтримки
- юридичне консультування
- соціальна підтримка та соціальне обслуговування

- медична допомога (консультування, онлайн зв'язок з лікарями, перенаправлення до інших фахівців)
- надання гуманітарних наборів та інформаційних матеріалів.

Загалом роботу мобільної бригади можна охарактеризувати як управління надзвичайними ситуаціями. Експерти деяких держустанов можуть призначити зустріч з евакуйованими протягом тижня, а мобільні групи зустрічають евакуйованих прямо на вокзалах і вирішують нагальні питання протягом кількох годин. Команда оцінює ситуацію, визначає потреби клієнта та планує кроки для їх задоволення. Потім кожен експерт бере на себе відповідальність за свою сферу відповідальності. Це включає надання початкової психологічної підтримки, консультування, транспортування та контакти з партнерськими організаціями для підтримки сімей [1].

Основне завдання першого контакту – вирішення всіх першочергових питань: пошук житла, допомога у відновленні документів, виведення пацієнтів із шоку. Потім команда підтримує контакт із клієнтом і за необхідності надає короткострокову підтримку.

Ще однією перевагою роботи мобільних бригад, яку можна передати до державних соціальних служб, є їх комплексний підхід. У більшості випадків люди, які рятуються від війни, мають відразу кілька різних проблем, тому до складу мобільної бригади входять психологи, соціальні працівники, лікарі та юристи. Психологи допомагають йому прийти до тями, соціальні працівники вже викликали притулки для тимчасового проживання, а юристи консультують з юридичних питань. Проте обсяг звернень, над якими співпрацюють багатопрофільні мобільні бригади, не обмежується базовою психосоціальною підтримкою: за потреби, фахівці і лікарню для проведення операції клієнтові знайдуть, і гуртки для малечі.

Результати зусиль мобільної команди кажуть самі за себе. За шість місяців реалізації проекту 50 команд фахівців надали понад 1 млн. послуг більш ніж 285 000 клієнтам. З них близько 50 000 послуг було надано 66 585 клієнтам, які постраждали від ґендерного насильства та жорстокого поводження.

Результати діяльності мобільних команд свідчать самі за себе: за шість місяців проєкту фахівці 50 команд надали понад мільйон послуг більш як 285 тисячам клієнтів. З них близько 50 тисяч послуг було надано клієнтам, котрі постраждали від ґендерно зумовленого насильства та жорстокого поводження, а це 66 585 осіб.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що враховуючи військовий стан в країні, напрями соціальної роботи є специфічними, неординарними, важливими для людей різних категорій, що потрапили у складні життєві ситуації.

Список використаної літератури:

1. Лукашевич М.П. Соціалізація, виховні механізми и технології. Київ. 1998. 457 с.

2. Поліщук В.М. Життєві кризи особистості: Навчально-методичний посібник. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. 98 с.

3. Поліщук В.М. Життєві кризи особистості: Навчально-методичний посібник. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. 98 с.